

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Bakalářská práce

Liberec, 2008

Bohumila NOVÁ

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie
Studijní program: Pedagogika
Kombinace: Souběžné doplňkové pedagogické studium

DĚTI A PENÍZE
CHILDREN AND MONEY

Bakalářská práce: 07 – FP – KPP – 016

Autor:
Bohumila NOVÁ

Podpis:

Adresa:
náměstí Českých bratří 77/16
460 01, Liberec 01

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír PÍŠA

Konzultant: -

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
61	13		2	13	2

V Liberci dne: 20. 04. 2008

Prohlášení.

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracovala jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušila autorská práva (ve smyslu zákona 121/2000 Sb. o právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v Univerzitní knihovně TUL.

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že TUL má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že souhlasím s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědoma toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše).

Beru na vědomí, že si svou bakalářskou práci mohu vyzvednout v Univerzitní knihovně TUL po uplynutí pěti let po její obhajobě.

V Liberci 20. 4. 2008

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce panu PhDr. Vladimíru Píšovi za jeho odborné vedení, pomoc, připomínky, podnětné rady a kontrolu při vedení práce. Děkuji také všem vedoucím, kteří mi byli nápomocni při dotazníkové akci, kteří mi především umožnili zúčastnit se dětských táborů konaných v Českém ráji a také mi pomáhali při předávání a poté i při vybírání vyplněných dotazníků.

Děkuji také své rodině, za podporu během celého studia.

RESUMÉ

Bakalářská práce zjišťuje, kolik dětí dostává od svých rodičů kapesné a v jaké výši. Kapesné je velice důležité, děti se tak učí s penězi nakládat. Rodiče učí děti, jak mají peníze chránit, jak je spořit, mohou jim předat své zkušenosti a znalosti ze světa financí. Vše, co se děti v ranném věku a v mládí o používání peněz naučí, je provází po celý další život. Cílem práce bylo zhodnotit, jak děti s penězi umí nakládat. Práce je rozdělena na pět hlavních částí.

Po teoretickém charakterizování peněz a kapesného se práce věnuje významu učení finanční gramotnosti. Podrobněji se teoretická část zabývá kapesným pro jednotlivé věkové kategorie dětí. Ve druhé kapitole jsou charakterizovány vybrané kategorie respondentů, kteří se dotazníkové akce zúčastnili. Dále je popsán průběh výzkumu peněz v rukou dětí. Hlavní důraz práce klade na výzkum znalostí, jak s penězi pracovat. Závěrem jsou uvedeny návrhy a doporučení vyplývající z výsledků provedeného výzkumu, které by mohly dětem napomoci při rozhodování, jak s penězi nakládat.

Klíčová slova

Děti

Kapesné

Peníze

Rodiče

Spořit peníze

SUMMARY

The thesis was written in order to know how many children and how much pocket money take from their parents. Take the pocket money is very important, children so learn work with the money. Parents teach the children save money, spare, they can turn over the children their experience and knowledge from the world of the money. All, what the children learn about the money, turn profit in their all life. The aim of the thesis is to evaluate how the children work with the pocket money. The thesis is divided into five chapters.

A short introduction of definition of the money and pocket money is followed by the importance of the learning of the financial literacy. Pocket money to several age category is described in detail. In the second chapter, the category of informants are described. There is described the research of the money in the children hands. The main emphasis of the thesis is the research of the knowledge how children work with the money. The proposals and suggestions for the changes, which based children on the determination how work with the money.

Key words

Children

Pocket money

Money

Parents

Save the money

РЕЗЮМЕ

Бакалаврская работа была разработана с целью определить, сколько ребят получает карманные деньги от своих родителей и сколько они получают денег. Получить карманные деньги есть очень важное, ребята учатся работать с деньгами. Родители учат свои ребята, как деньги хранить, могут им передать свои опыты и знания из мира денег. Всё, что ребята в детстве научатся о деньгах, знают потом целую жизнь. Целью работы было дать оценку, как ребята знают работать с деньгами. Работа есть разделена на пять основных частей.

После теоретической характеристики денег и карманных денег работа занимается смыслом обучения о финансовой грамоты. Более детально занимается теоретическая часть карманными деньгами для единичных возрастных категорий ребят. Во второй статье есть характеристика категорий респондентов, которые участвовали в анкетной акции. Потом есть здесь описан а процедура исследования денег в руках ребят. Главное ударение ставить работа на исследование знания, как с деньгами работать. На конец указаны предложения и рекомендации, которые выходят из достижений проведенных исследований, которые могут ребятам помочь при решении, как с деньгами работать.

Ключевое слова

Ребята

Карманные деньги

Деньги

Родители

Сберегать деньги

Obsah

1. Peníze a kapesné	14
1.1 Peníze kolem nás	14
1.2 Hodnota bohatství	14
1.3 Peníze	15
1.3.1 Historie peněz	15
1.3.2 Peníze dnes = elektronické peníze	16
1.4 Kapesné	16
1.5 Dětské vnímání hodnoty peněz	17
1.6 Učení finanční gramotnosti	18
1.6.1 Jak děti rozvíjí své znalosti o penězích?	18
1.7 Průvodce pro rodiče a další dospělé	19
1.7.1 Rodiče mohou začít rozvíjet finanční znalosti svých dětí	19
1.7.2 Co je pro rodiče také důležité?	23
1.8 Škola a peníze	23
1.8.1 Vyučování finanční gramotnosti ve školách	24
1.8.2 Projekt Národní strategie finančního vzdělávání na základních a středních školách	26
1.9 Banky	27
1.10 Nebezpečí, která na děti číhají v dnešní přetechnizované době	27
2. Charakteristika skupiny respondentů	28

3.	Výzkumná část.....	29
3.1	Dotazník.....	29
3.1.1	Otevřené otázky	29
3.1.2	Zavřené otázky.....	30
3.2	Proces výzkumu.....	30
3.2.1	Definování problémů a cílů výzkumu	30
3.2.2	Plán výzkumu	31
3.2.3	Shromáždění informací.....	35
3.2.4	Analýza informací a prezentace výsledků	36
3.3	Prezentace výsledků výzkumu.....	36
3.3.1	Charakteristika vzorku respondentů	37
3.3.2	Kapesné.....	39
3.3.3	Rodinný rozpočet.....	47
4.	Doporučení.....	52
4.1	Předškoláci.....	52
4.2	Školáci	53
4.3	Děti ve věku 10 – 14 let.....	54
4.4	Dospívající.....	55
4.5	Škola	56
5.	Závěr.....	59
	Seznam literatury.....	61

Seznam zkratk a symbolů

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
Kč	koruny české
např.	například
resp.	respektive
TUL	Technická univerzita v Liberci
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
viz	prohlédni

Úvod

Peníze hrají velice významnou roli v životě lidí již od pravěkých dob, peníze hýbou světem – slouží lidem k nákupu nebo prodeji zboží či služeb. Zpočátku se sice nejednalo o peníze jako takové, ale o jiný druh platidla (pazourky, zboží aj.). Postupem času však výměnný obchod střídá řádné placení zboží penězi. Jedná se o univerzální zboží, které slouží k vyjadřování hodnoty jiného zboží při jeho koupi a prodeji. Bez peněz nelze plnohodnotně a kulturně žít. [12]

V dnešní době si proto stále více psychologů, učitelů, finančních odborníků i rodičů uvědomuje potřebu naučit děti vydělávat, používat, spořit a také chránit peníze.

S penězi se děti setkávají již od raného dětství, nejprve si však jejich význam neuvědomují, pouze si s nimi hrají. Při správném působení okolí se děti právě těmito hrami naučí rozpoznávat hodnotu peněz.

Dnes je vzdělání mnohem důležitější než kdykoli v minulosti. Zatímco opouštíme průmyslový věk a vstupujeme do věku informačního, hodnota vzdělání se neustále zvyšuje. V průmyslovém věku bylo možné začít kariéru hned po dokončení školy. Obvykle nebylo potřeba žádného dodatečného vzdělání, protože se svět kolem nás měnil poměrně pomalu. Školní vzdělání tedy vydrželo celý život.

V této době je tomu ale jinak. Zatímco se milióny příslušníků poválečné generace připravují na odchod do důchodu, mnozí lidé si začínají uvědomovat, že nebyli adekvátně připraveni na řešení problémů nového světa. Poprvé v historii stojí mnoho vzdělaných lidí před stejnými ekonomickými problémy jako lidé s nižším vzděláním. Lidé jsou dnes nuceni doplňovat si vzdělání, aby uspokojili požadavky nových zaměstnání. [8]

Bakalářská práce vznikla ve spolupráci s vedoucími a dětmi, kteří se účastnili Dětského tábora v Českém ráji a zabývá se otázkami kapesného a vztahu dětí k penězům. K vypracování bakalářské práce na téma „Děti a peníze“ mne přivedla

současná situace, kdy je v obchodech možné koupit vše a stále více finančních prostředků utrácí děti a mládež.

Práce se zaměřuje na otázky kapesného a využívání finančních prostředků. Ve spolupráci s vedoucími a dětmi, účastníky prázdninových pobytů v Českém ráji, byl pomocí dotazníků proveden výzkum na téma „Kapesné a vztah k penězům“. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, kolik procent dětí dostává kapesné, jaká je jeho průměrná výše a také, jak umí s kapesným hospodařit. V závěru práce je uveden možný postup pro výuku hospodaření s penězi.

V bakalářské práci je na počátku charakterizován pojem peněz a hodnota peněz. Dotazník byl předložen dětem z velkých a větších měst, s počtem obyvatel nad 10.000 a z měst a míst s počtem obyvatel do 10.000, proto je poukázáno též na rozdíly mezi znalostmi hodnoty peněz u dětí rozdílného bydliště. Záměrem práce bylo analyzovat vnímání hodnoty peněz u dětí a mládeže ve věkové kategorii 13 – 16 let. Závěrem jsou navržena doporučení pro možné rozpoznání hodnoty peněz a jak s nimi hospodařit.

1. Peníze a kapesné

1.1 Peníze kolem nás

Někdo říká: „Láska k penězům je kořenem všeho zla“, jiní oponují rčením: „Nedostatek peněz je kořenem všeho zla“. Které z těchto rčení je pravdivé?

Jeden z důvodů, proč bohatí bohatnou, chudí chudnou a střední třída zápasí s dluhy, je to, že se o penězích učí doma a ne ve škole. Většina z dětí se o penězích naučí od rodičů. Co mohou chudí rodiče říci svému dítěti o penězích? Jednoduše mu řeknou: „Chod' do školy a pilně se uč.“ Dítě může prospívat se samými jedničkami, ale s myslí a finančním naprogramováním chudého člověka. Naučilo se to, když bylo malé.

Ve škole se neučí o penězích. Školy se soustřeďují na akademické a profesionální dovednosti, ale ne na finanční schopnosti. Toto učení vysvětluje, proč mohou chytrí doktoři či právníci, kteří ve škole výborně prospívali, po celý život finančně zápasit. [8]

1.2 Hodnota bohatství

Jak lze zbohatnout? Jednou se v Americe syn svého otce zeptal: „Tati, řekni mi, jak můžeme zbohatnout?“. Otec chtěl vědět, proč se syn na něco takového ptá a ten mu odpověděl: „Protože Jimmova máma dnes přijela v novém autě a jela s Jimmem na jejich víkendovou chatu k moři. Jimmy vzal s sebou tři kamarády, ale mne a Mika nepozval. Řekl nám, že nejsme vítáni, protože jsme chudí.“ [8]

S tímto se nejspíše v našich končinách nesetkáme, ale s různými posměšky na téma „nevhodné, laciné oblečení, elektronika či mobilní telefony“ se setkáváme na každém kroku již na základních školách. Tyto „nevinné“ posměšky mohou být podnětem pro šikanu, která se velmi rozmáhá již na základních školách.

1.3 Peníze

Za peníze lze teoreticky považovat jakékoli aktivum, které je všeobecně přijímané při placení za zboží a služby nebo při úhradě dluhu. Aby se jednalo o peníze, musí ho přijímat všechny subjekty dané společnosti.

Peníze představují prostředek placení. Je to univerzální zboží, které slouží především k vyjadřování cen ostatního zboží, k jeho koupi a prodeji a k provádění různých plateb. [12]

1.3.1 Historie peněz

S rozvojem směny zboží, která byla nejdříve naturální, jsou spojeny zbožové neboli komoditní peníze. V této době se jednalo o směnný či výměnný obchod. Pro usnadnění obchodování se vyčlenilo zvláštní zboží, které byl každý ochoten akceptovat.

Peníze se latinsky nazývají *Pecunia*, odvozují svůj název od *Pecus*, tj. dobytek. Zpočátku totiž plnily funkci zbožových peněz např. dobytek, kožešiny, plátno, čaj, kovy, ale též obilí, sůl, kakaové boby, sukno, sýr, kameny, peří kolibříků a psí zuby. Také otroci sloužili jako zbožové peníze, měli však mnohem menší hodnotu než dobytek.

Funkci peněz postupně převzalo zlato, neboť mělo řadu příhodných vlastností, je snadno dělitelné a zpět směnitelné, nekazí se, je odolné proti přírodním vlivům, poptávka po něm má stálý charakter. Zlato se však v oběhu opotřebovávalo, proto bylo postupně nahrazováno papírovými penězi.

Papírové peníze byly zpočátku kryty zlatem, kdykoli tedy byly za zlato vyměnitelné. Této době se říká zlatý standard, který byl po 1. světové válce nahrazen slitkovým standardem, který však platil jen do 2. světové války. Ukázalo se, že není nutné, aby byly peníze v oběhu kryty zlatem, mohou být kryty zbožím, službami apod. Po pádu zlatého standardu ztratily peníze svoji autoregulační schopnost a množství peněz nutných v oběhu proto musí regulovat stát, resp. emisní banka.

Historicky prvními penězi se staly zlaté a stříbrné peníze. Na jednotlivých územích si panovníci přivlastnili právo k vydávání peněz do oběhu na daném území. Nedostatečná nabídka zlata a stříbra nutila panovníky nebo stát k hledání možností, jak nedostatek nahradit. Vznikly tak papírové peníze tzv. státovky, v podstatě dlužní úpisy panovníka či státu. Vznik papírových peněz, bankovek, je spojen s rozvojem kapitalismu a volné soutěže. [12]

1.3.2 Peníze dnes = elektronické peníze

V dnešní době velice využívaná forma peněz všemi věkovými kategoriemi lidí. Tak, jak děti umí používat nejrůznější elektronické přístroje a aparáty, znají vkladní knížky i platební karty, které se v dnešní době vydávají k účtům, které rodiče mohou, svým dětem zřídit. Tato konta nabízí některé z českých bank, podle názvu jej každý pozná – Dětské konto Slůně, Konto Beruška apod. Používání dětských kont je jednou z možností, jak děti naučit s penězi hospodařit.

Děti také mohou mít zřízený účet, na který jim rodiče zasílají kapesné. Nemají v rukou hotové peníze, mnohé z nich tak i více peněz uspoří, protože se jim nechce chodit do banky vybírat peníze na nákup. Kromě bankovního účtu na kapesné by děti měly mít zřízen i spořicí účet nebo vkladní knížku. Tyto typy účtů nejsou určeny na ukládání kapesného, i když i z něj si děti mohou a měly by alespoň část spořit. Tyto spořicí účty jsou určeny na peníze, které většinou dávají svým vnoučatům prarodiče k různým příležitostem, jako jsou např. svátky, narozeniny či Vánoce.

1.4 Kapesné

Kapesné je určitá, většinou předem daná finanční částka, kterou jedna osoba dává osobě druhé pro její osobní potřebu a na útratu. Nejčastěji kapesné dávají rodiče svým dětem.

Kapesné by však nikdy nemělo sloužit jako placení za to, že si děti uklidily pokojíček, umyly nádobí anebo za to, že ve škole dostaly dobré známky. Nikdy by si

rodiče takto neměli kupovat od svých dětí dobré známky nebo pomoc při úklidu. Děti potom dělají ze samozřejmého přispění k chodu domácnosti obchod.

Kapesné by se dětem dávat mělo, motivuje je totiž k lepšimu hospodaření. Menším dětem by se mělo dávat častěji, měly by dostávat menší částky týdně, nikoli měsíčně. Rodiče by také měli dětem doporučit, na co jsou peníze určeny, na druhou stranu by ale neměli kontrolovat, za co děti kapesné utratily. Vhodné je také zvolit poměrnou částku z platu rodičů, kterou budou děti pravidelně dostávat. [4]

1.5 Dětské vnímání hodnoty peněz

Čtyřletý Martin dostal od maminky papírek, za který si mohl koupit zmrzlinu. Když dostal od paní prodavačky zmrzlinu, chtěl odejít, protože si myslel, že za jeden papírek je jedna zmrzlina. Paní zmrzlinářka na něj ale zavolala a do ručičky mu vrátila několik drobných mincí. Martin se zaradoval, že za jeden papírek má zmrzlinu a ještě mu zbylo tolik koleček. [6]

Malé děti neznají pravou hodnotu peněz a právě kapesné je jednou z možností, jak je naučit ji znát. Nemá však smysl dávat peníze dětem, které ještě neumějí počítat. Ve 3 letech si obvykle myslí, že peníze se berou jen tak z peněženky a dále, že je člověk získává tím, že jde do obchodu a prostřednictvím placení dostane více. Věří také, že zboží lze koupit bez placení a je to majetek prodavače. Tento „výměnný obchod“ se jim moc líbí a rády chodí nakupovat.

Odborníci považují za vhodné dávat dětem od začátku školní docházky menší obnos peněz, se kterým mohou nakládat podle vlastního uvážení. Ten by měl sloužit k drobným nákupům. Pravidelnou výplatou a vyšší sumy získávají děti pocit samostatnosti a zodpovědnosti za svá vlastní rozhodnutí.

Aby kapesné správně plnilo svou úlohu, nesmí být nikdy podmiňováno chováním dítěte. Je nutné najít jiný vhodný způsob, jak reagovat na různé prohřešky, ale kapesného se nedotýkat. To by mělo být vypláceno v předem určený den a jeho hlavním účelem je naučit děti zásadám správného hospodaření. S malou částkou se učí předvídat

výdaje a stanovit si priority. Kapesné by nemělo být prostředkem odměny. Tím se totiž dítě učí chápat, že k získání peněz je třeba vynaložit určité úsilí. [4]

1.6 Učení finanční gramotnosti

Děti se učí používat peníze postupně. Užívání peněz neovlivní jen jejich ekonomickou stabilitu a bezpečnost v dalším průběhu života, ale především ovlivní kvalitu jejich života. Děti se nenarodí s „peněžním smyslem“, o penězích se učí tím, co vidí, slyší a zažívají. Rodiče, vlastně všichni dospělí, mohou dětem pomoci naučit rozvíjet finanční znalosti.

1.6.1 Jak děti rozvíjí své znalosti o penězích?

Ať si to rodiče uvědomují, či ne, dětský postoj k penězům a chápání jejich hodnoty jsou ovlivněny tím, jak rodiče a okolí peníze utrácí, zda si je půjčují, nebo naopak spoří, dělí se o ně, investují a chrání je.

Předškoláci mohou vidět u všech peněz stejnou hodnotu, ale brzy se naučí, že mohou být měněny za věci, když jimi zaplatí prodavači.

Děti školního věku jsou již dost staré, aby rozuměly základní matematice, umí sčítat a odčítat, mohou ji tedy využívat k malým nákupům. Zpočátku by měly nákupy absolvovat v doprovodu rodičů, kteří jim napíší seznam věcí, které mají nakoupit a dají odpovídající částku peněz. Na děti při nákupu by však měli již jen dohlížet a nezasahovat jim do jejich snažení. Děti v tomto věku začínají pomalu chápat, že peníze jsou omezené prostředky, a že nemohou mít vše, co jejich spolužáci a kamarádi.

Ještě nedospělí, tedy děti ve věku 10 – 12 let, si uvědomují, že peníze mohou být vyměněny za cokoli, co chtějí. Zkušenosti s nakupováním a placením jim pomáhají poznat hodnotu peněz, již jsou zodpovědní za bezpečné zacházení s penězi, které mají. Děti tohoto věku se učí nejen významu peněz, ale také jejich ochraně a spoření.

Mladiství chtějí sami rozhodovat, jak své peníze utratí a jsou obvykle horliví, jak vydělat další peníze na útratu. Mladiství, kteří již mají první pozitivní zkušenosti při jejich používání, by měli být schopni udělat si dlouhodobější plány a rozvrhnout si, jak a za co peníze utratí, kolik budou šetřit a kolik si mohou půjčit, pokud je potřeba. Musí myslet i na to, že peníze musí vrátit zpět. Samozřejmostí by mělo také být, aby se účastnili rodinných „porad“, aby se dozvěděli, kolik jejich rodiče vydělávají a především, kolik se musí vydávat na chod domácnosti, nákup potravin a ošacení. Tyto porady jim pomohou především v budoucnosti, až se sami budou rozhodovat, jak se svými penězi nakládat tak, aby jim vystačily do další výplaty. [6]

1.7 Průvodce pro rodiče a další dospělí

Je velmi důležité, aby rodiče věděli, jak svým dětem mohou pomoci zvládnout všechny nástrahy, které peníze skýtají. Je také stejně důležité, aby rodiče dětem poskytli své pozitivní zkušenosti o financích, které dětem pomohou růst v dalším životě a nakládání s penězi. Rodiče, kteří své děti chtějí správně učit, by měli číst knihy, odborné časopisy nebo další publikace o této problematice. Když budou moci svým dětem správně a jasně odpovědět na všechny jejich dotazy, získají si tak naprostou důvěru svých dětí a budou jim moci i v budoucnu pomáhat při rozhodování, jak s penězi správně nakládat.

1.7.1 Rodiče mohou začít rozvíjet finanční znalosti svých dětí

Rodiče by spíše měli jen dohlížet, jak děti s penězi zachází, neměli by nakazovat či prikazovat, za co děti mohou své kapesné utratit. Měli by své děti chválit, ocenit jejich snahu a ne je kritizovat, i když udělají chyby, pokud např. své kapesné utratí během pár dní. V tomto případě by si s nimi měli sednout a vše v klidu prodiskutovat, měli by jim poradit, jak se v budoucnu takovýchto chyb vyvarovat. Také by rodiče nikdy neměli peněz využívat jako odměny či trestu, ať už za školní výsledky nebo pomoc v domácnosti. Běžná pomoc v domácnosti je samozřejmostí, rodiče by si ji od dětí nikdy kupovat neměli. Dobré výsledky ve škole jsou jen a jen pro další budoucnost dětí, které se neučí ani kvůli rodičům, ani kvůli penězům, ale pouze kvůli sobě.

Rodiče by neměli zapomínat, že každý se svými chybami učí, tedy i děti se přišť vyvarují chyb, které se jim již jednou přihodily. Pokud s dětmi chyby proberou, pohovoří si o nich s nimi, mohou tak spolu najít správné řešení nastalých situací, děti si lépe zapamatují, co je a co není správné. V budoucnu se pak proto těchto chyb mohou lépe vyvarovat.

Důležité také je, aby rodiče hovořili se svými dětmi o příjmech a výdajích domácnosti. Děti jsou také členy rodiny, měly by tedy být přítomni důležitým rozhodnutím, někdy jsou jejich názory zajímavé a dobře využitelné. Rodiče by dětem měli ukázat záznamy o příjmech i výdajích domácnosti, předložit jim účty za nájemné, elektřinu i plyn, ukázat účtenky za nákupy potravin, v obchodech ukázat ceny oblečení. Děti by si měly uvědomovat, že peníze se jen nepřijímají, ale že velká část peněz se vydává na chod domácnosti. Je nutné, aby děti viděly rovnováhu mezi příjmy a výdaji, není možné, aby dlouhodobě výdaje rodiny vysoce převyšovaly příjmy. Pokud rodina využívá kredity, čerpá různé půjčky, je zapotřebí, aby rodiče svým dětem vysvětlili, že je nutné pravidelně peníze splácet, a že splátky velmi zatěžují rodinný rozpočet. Děti se musí naučit být zodpovědnými. [4], [6]

Děti se vždy učí od rodičů a svých nejbližších. Můžeme říci, že děti jsou obrazem svých rodičů a nejbližších.

1.7.1.1 Předškoláci

Rodiče by dětem měli pořídit peněženku na drobné mince, které budou moci sami utrácet. Děti si svoji peněženku nosí s sebou na nákup a koupí si např. zmrzlinu za „své“ peníze. Už nyní je možné dětem vysvětlit, že domácnost stojí peníze. Mohou se dívat, jak rodiče vyplňují poukázky, jak platí v obchodě. Ještě sice neumí počítat, ale stačí, když se na své rodiče dívají a tak se mnohému naučí. [5]

1.7.1.2 Školáci

Rodiče by měli svým dětem otevřít spořicí účet, na který si budou děti ukládat své peníze. Mohou si spořit část kapesného a peníze, které dostávají k různým

příležitostem, jako jsou např. svátky, narozeniny či Vánoce. Tím, že si školáci peníze sami ukládají na účet, se učí spořit. Vidí, jak se jim částka na účtu zvyšuje, jak jim peníze tzv. rostou a mají z toho obrovskou radost.

Již v tomto věku by školáci měli pravidelně dostávat určitý příjem. Rodiče si stanoví, jak velkou částku mohou dětem dávat. Pro školáky je lepší, když kapesné budou dostávat častěji, nejlépe jednou týdně. Rodiče dětem vysvětlí, na co peníze jsou, ale poté je již na školácích, jak své peníze využijí. Měli by sice dohlédnout na to, za co děti peníze utrací, ale neměli by jim přikazovat, jak své kapesné mohou využít.

Rodiče mohou školákům dovolit vydělat si další peníze. Mohou jim zadat dodatečné domácí práce, jednoduché úkoly. Nikdy by si však neměli kupovat např. úklid dětského pokojíčku nebo mytí nádobí. Již v tomto věku musí dětem vysvětlit, jak peníze ochránit, že je možné peníze spořit, že není vhodné kapesné utratit hned první den. Měli by dětem ukázat i to, že ne vše, co se jim líbí, potřebují. [5]

1.7.1.3 Děti ve věku 10 – 14 let

Už umí dobře počítat a také již umí finančně přemýšlet. Rodiče jim určitě několikrát vysvětlili, jak své peníze spořit, jak je chránit, co vše si mohou za částku svého kapesného pořídit. V tomto věku se děti dobře orientují v cenách a vědí, že ne vše, co má jejich spolužák či kamarád, si mohou dovolit. Často se stává, že danou věc chtějí jen proto, že ji má jejich spolužák, může se jim zdát, že se bez ní neobejdou. I zde je potřeba dobře dětem vysvětlit rozdíl mezi potřebou a chtěním.

Rodiče by měli své děti nechat spolurozhodovat o větších výdajích domácnosti. Měli by vždy své děti vyslechnout, jejich názory mohou být velice prospěšné a jejich rady mohou pomoci při důležitých rodinných rozhodnutích. Děti tak vidí, že i ony mají možnost spolurozhodovat a pomůže jim to v jejich dalším životě. Rodiče je mohou nechat vyplnit poštovní poukázky nebo bankovní převody.

Už v tomto věku mohou rodiče dětem pomoci najít příležitostné zaměstnání, kde si přivydělají „pár korun“ pro své potřeby. Může to být např. sekání trávy, nebo hlídání dětí, pokud to umí. Rodiče by měli dohlížet na výdaje svých dětí co možná nejméně. [5]

1.7.1.4 Dospívající

Cílem této věkové skupiny je peníze vydělávat a šetřit je na důležité věci. Tyto věci jsou samozřejmě důležité jen pro ně. Pro někoho je to kredit na mobilní telefon, pro děvčata hezké oblečení či kosmetika, pro chlapce elektronické hry nebo extra moderní mobilní telefon s fotoaparátem či MP3 přehrávačem.

Mnoho bankovních domů nabízí účty pro dospívající. Je velmi vhodné jim takovýto účet založit. Obdrží k němu i další služby, např. platební kartu, telefonní či elektronické bankovníctví. Mohou se tak dále zdokonalovat v hospodaření s penězi. Uvědomují si, že v dnešní společnosti se stále více začínají využívat bezhotovostní platby, nemusí do obchodu nosit hotové peníze. Musí se naučit zacházet s moderními prostředky bankovníctví, je nutné, aby už věděli, jak své peníze dobře ochránit. Ztráta platební karty nebo přístupových údajů k účtu je mnohem závažnější, než ztráta padesátikoruny.

Dospívající jsou již ve věku, kdy by se měli pravidelně účastnit „rodinných porad“, aktivně se zapojují do diskuzí, jak s financemi rodiny nakládat. Rodiče jsou dospívajícím dětem nápomocní při hledání brigády, může to být pouze sezónní výpomoc, nebo celoroční práce. V létě mohou např. roznášet poštu, jezdit na brigády do zemědělských družstev, nebo jako praktikanti na Dětské tábory. Celoročně mohou roznášet letáky či jiné tiskoviny. Rodiče podnikatelé své děti mohou zaměstnat ve svých firmách. Děti se tak učí vydělávat peníze a poznávají, že to není tak jednoduchá věc. Jsou ale šťastné, pokud si vysněnou věc mohou pořídit za své „první“ peníze, za první výplatu. Vydělávání si vlastních peněz dává dospívajícím dětem pocit svobody a vede je k finanční nezávislosti na rodičích.

Rodiče musí dospívajícím dětem pečlivě vysvětlit, že přestože jim reklamy i banky nabízí možnosti poskytnutí úvěrů, tak není vhodné je čerpat. Pokud děti vidí, že

rodiče úvěry nečerpají anebo čerpají v takové míře, že jsou schopni půjčky splácet, budou se též chovat při půjčování peněz rozumně. Naopak při špatném vzoru ze strany rodičů se může stát, že se velice zadluží a budou mít problémy se splácením svých závazků. Nejlépe, pokud rodiče s dospívajícími dojdou do banky a zjistí společně veškeré poplatky, které se za úvěry platí. V bance také přesně vypočítají částku, kterou by bylo nutné pravidelně měsíčně splácet. [5]

1.7.2 Co je pro rodiče také důležité?

Je nutné naučit děti dělat rozdíly mezi tím, co je jim k životu nezbytně potřeba a co jen chtějí. Všechny zdroje, tedy i peníze, jsou limitovány výší příjmů rodičů, výší a četností kapesného. Plánování, jak s penězi nakládat, pomáhá rodině lépe s penězi vyjít, proto je potřeba naučit plánovat příjmy a výdaje i děti, které si pak mohou lehce spočítat, co a kdy si za kapesné mohou pořídit.

Všichni členové rodiny by měli souhlasit s většími výdaji, starší, dospívající děti by se tedy měly také podílet na rozhodování, jak s penězi nakládat. Učí se tak plánovat nezbytné i mimořádné výdaje, což je ta nejlepší škola pro jejich další život. Děti se tak cítí jako důležitý člen rodiny, jejich vztahy s rodiči se tak také zlepšují. Vidí, že jejich názor či jasný návrh je zvažován rodiči a cítí tak, že i ony tak přispívají k dobrému chodu rodiny. [6]

1.8 Škola a peníze

A co škola, jak ta přispívá k finanční gramotnosti našich dětí? Podílí se dostatečně na učení o penězích? Co se během svých školních let děti dozvědí od svých učitelů? Pokud mají děti mezery z rodiny, měla by to být právě škola, která je vyplní. Je tomu tak?

Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, který byl vydán v Praze roku 2007, se děti na prvním stupni učí ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* o všem, co se týká člověka, rodiny a majetku, tzn. peněz. V kapitole *Lidé*

kolem nás se děti na prvním stupni základních škol orientují v základních formách vlastnictví, používají peníze v běžných situacích. Jsou to očekávané výstupy žáků ve 2. období. [11]

Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání se děti na druhém stupni učí ve vzdělávací oblasti *Výchova k občanství* v kapitole *Stát a hospodářství* o funkci a podobě peněz, o formách placení a především o rozpočtu rodiny. Očekávanými výstupy žáků na druhém stupni je dodržování zásad hospodárnosti, děti umí popsat a objasnit vlastní způsoby zacházení s penězi a se svým i svěřeným majetkem. Vyhýbají se rizikům v hospodaření s penězi. Umí také vysvětlit, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí. [11]

Toto vše je však pouze teorie. Samotní učitelé by se měli zajímat o to, jak mohou zvyšovat finanční gramotnost sami sobě, tím také mohou dobře učit naše děti. V dnešní době nestačí, aby byl učitel dobrým pedagogem, on musí být také dobrým znalcem dětí, psychologem, musí umět mnoho věcí, které v minulosti nebyly pro výuku potřeba. [1]

Učitelé mají osnovy a plány, podle kterých mají učit, nebo by měli. Pokud ale i ten nejdokonalejší učitel neumí sám s penězi hospodařit, nemůže to naučit ani své žáky. Je tedy velmi důležité, aby se zdokonaloval v otázkách finanční gramotnosti, aby si četl odborné publikace. Vhodné je také, aby navštívil bankovní domy, kde se bude o možnostech spoření a půjčování peněz informovat.

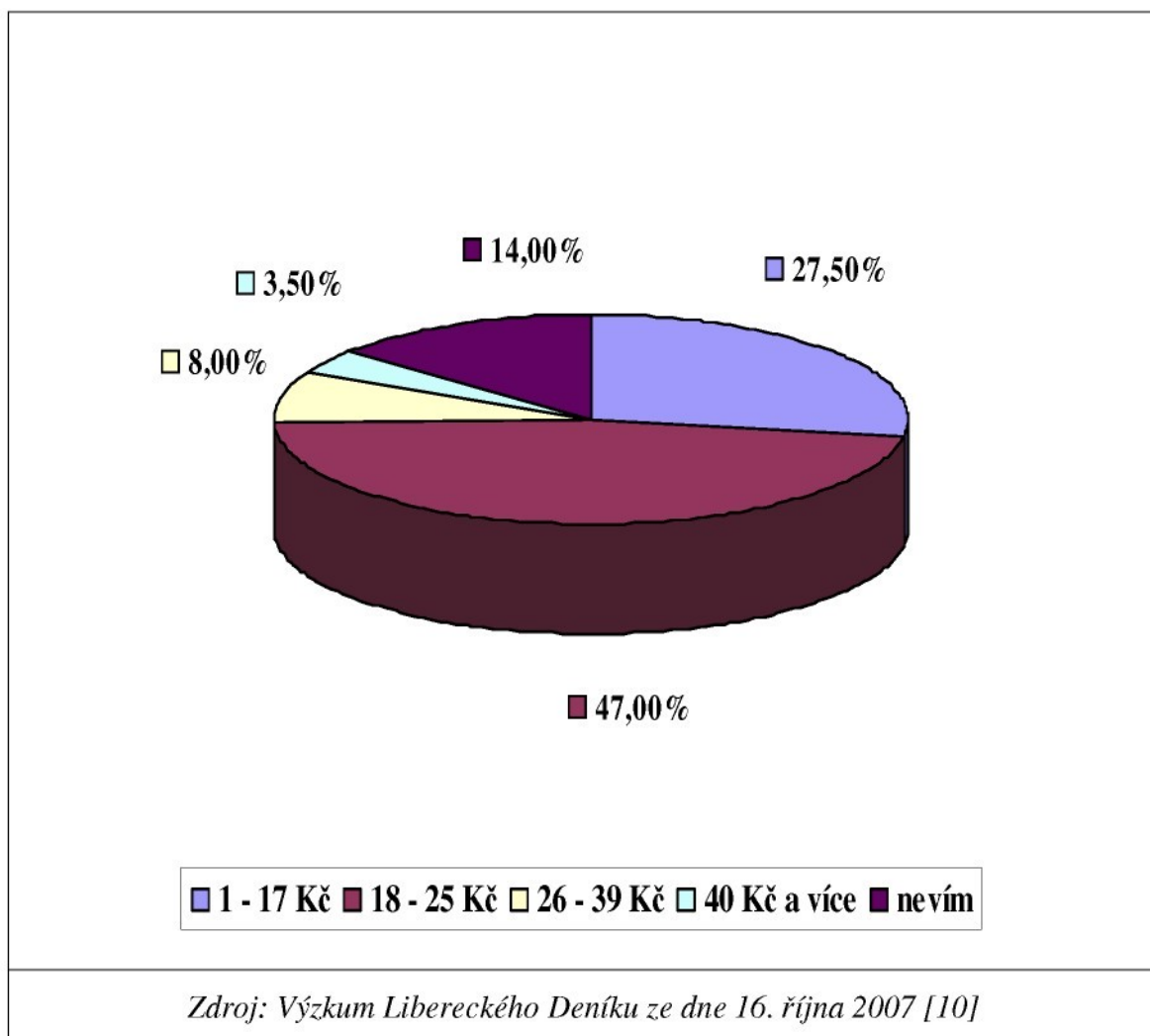
Škola sice nemůže nikdy nahradit rodinnou výchovu, ale v některých otázkách, což právě vyučování finanční gramotnosti je, by měla přijmout velkou část zodpovědnosti za znalosti našich dětí v oblasti financí.

1.8.1 Vyučování finanční gramotnosti ve školách

Jaké finanční znalosti si děti přinášejí z rodin? Jsou uspokojivé, nebo naopak neuspokojivé? Na tuto otázku nemůžeme jednoduše odpovědět, ale je jasné, že více než polovina českých dětí neví, kolik stojí bochník chleba. Vyplývá to z exkluzivního

výzkumu, který byl prováděn mezi 1.400 dětmi ze základních škol po celé republice. Podle toho můžeme usuzovat, že si děti z rodin většinou nepřinášejí dobré zkušenosti ze světa hospodaření penězi.

Graf 1: Cena bochníku chleba v očích dětí

Téměř třetina dětí si myslela, že je chléb lacinější. Dokonce 2% dětí uvedla, že se u nás dá bochník chleba pořídit do pěti korun. Jedno procento respondentů si naopak myslí, že stojí více než 100 korun. Na druhou stranu zná správnou cenu bochníku chleba téměř polovina respondentů. Celých 47% dětí odpovědělo správně. Plných 14% dětí však nezná cenu jedné ze základních potravin. [10]

Podle odborníků je u nás velice nízká úroveň finančního vzdělání. Ani ve škole, ani doma se děti neučí správné finanční gramotnosti. Je potřeba, aby se děti více

zapojily do sestavování rodinného rozpočtu, jsou přeci důležitým členem rodiny, na to by rodiče zapomínat v žádném případě neměli. Bohužel ani škola se nevěnuje finanční výchově, což je velká chyba.

Ministerstvo financí navrhlo, aby se školní výuka obohatila o finanční vzdělávání, což by byl jediný správný krok k finanční gramotnosti českých dětí. Bohužel úřadující ministr financí Miroslav Kalousek s projektem Národní strategie finančního vzdělávání neuspěl. K tomuto pan Kalousek uvedl: „*Z diskuze na vládě vzešlo, že by se strategie neměla učit koncentrovaně, ale měla by se promítnout ve více předmětech.*“ Je ale důležité, že o samotné důležitosti takového vzdělání ministerstvo financí nepochybuje. [10]

1.8.2 Projekt Národní strategie finančního vzdělávání na základních a středních školách

Garantem tohoto programu je náměstek ministra financí pan Milan Šimáček.

Aby se děti uměly dobře orientovat v dnešním, stále spleťtější světě financí, měly by se znalosti o finančních produktech promítnout také do osnov základních a středních škol. Rodiče ne vždy umí svým dětem správně vysvětlit hodnotu peněz, naučit je s penězi hospodařit. Každý z nás je nucen v dospělosti nakládat se svými finančními prostředky, investovat je a zajišťovat se na stáří. Ne každý to ale umí, proto je nutné, aby ovládal každý z nás alespoň minimální znalosti o fungování finančních trhů.

Výuka dětí by měla být zaměřena především na orientaci ve finančních transakcích, na péči o osobní rozpočet a nakládání s ním, na výběr vhodného úvěru či formy zhodnocení ušetřených peněz. Takto finančně vzdělávat by se měli začít vzdělávat žáci od pátého ročníku základních škol.

Cílem strategie by mělo být vytvoření uceleného systému finančního vzdělávání, aby se zvýšila finanční gramotnost dětí i dospělých. Takovýto přístup je běžný např. ve Velké Británii, kde si uvědomují důležitost orientace občanů ve stále složitějším světě finančních produktů a služeb. Strategie, navržená ministerstvem

financí, reaguje na nabídku současného finančního trhu a samozřejmě především na chování spotřebitelů, mezi které patří i děti. [10]

1.9 Banky

V dnešní době tak zůstávají jediným subjektem, který se stará o vztah dětí k penězům. Banky a další finanční instituce do jisté míry suplují vzdělávání dětí svými finančními programy, které jsou určeny pro nejmladší generaci. Děti jsou pro banky zajímavým a především perspektivním klientem.

Banky v dětských klientech vidí především potenciál navázat na dobré zkušenosti z mládí i v pozdějším věku. Klient s dobrou zkušeností totiž banku nemění. Je však nutné umět s dětskými klienty komunikovat, obzvláště v době jejich dospívání.

1.10 Nebezpečí, která na děti číhají v dnešní přetechnizované době

Podle odborníků je důležité, aby rodiče upozornili své děti na rizika, která s hospodařením s penězi souvisí. Není dobré, když děti utratí celé své kapesné najednou např. za kredit do mobilního telefonu. Vhodné je také děti upozorňovat na situace, které se správou peněz na první pohled nesouvisí. V dnešní době má většina dětí přístup na internet, ať už ve škole či v menší míře doma, je nutné, aby rodiče dětem vysvětlili bezpečnost pohybu na internetu, sdělování informací v diskuzích, na chatu, nebezpečné je i otevírání podezřelé pošty nebo stahování nebezpečného obsahu z pochybných stránek na internetu.

2. Charakteristika skupiny respondentů

Výzkum vztahu dětí ke kapesnému a znalost hospodaření s nimi byl prováděn v období července a srpna roku 2007 na dětských táborech, které probíhaly v Českém ráji. Pro zajištění objektivnosti byl dotazník předložen 100 dětem z měst s počtem obyvatel nad 10.000 obyvatel (v práci bude dále uváděno velká města) a z měst a míst s počtem obyvatel do 10.000 obyvatel (malá města). Je tak možné porovnat obě skupiny respondentů, lze ověřit, v jaké výši a jak často kapesné dostávají či zda s finančními prostředky umí hospodařit.

Pro dosažení co nejobektivnějších výsledků byl dotazník předložen 100 dívkám a 100 chlapcům, vždy 50 dívkám a 50 chlapcům z velkých měst a 50 děvčatům a 50 chlapcům z měst malých. Před tím, než děti začaly dotazníky vyplňovat, jsem jim vysvětlila, jak na otázky odpovídat. Po vyplnění dotazníku jsme spolu diskutovali na téma kapesné, finanční plánování a spoření peněz. I z těchto diskusí vyplynulo mnoho zajímavého, což bude v této práci také využito.

Při kontrole vypracovaných odpovědí nebyly zjištěny žádné chyby, všechny dotazníky byly vyplněny správně, všechny odpovědi byly zodpovězeny dle návodu, proto bylo možné využít všechny odevzdané dotazníky, v počtu 200.

3. Výzkumná část

Tato část práce je věnována realizaci výzkumu, který byl prováděn na dětských táborech v Českém ráji. Téma výzkumu se zabývá kapesným a hospodařením s penězi. Cílem výzkumu je především přinést informace o pohledu dětí na peníze, o jejich umění s penězi hospodařit a spořit je. Sběr primárních dat proběhl v červenci a srpnu 2007, získané údaje byly poté zpracovávány a analyzovány ve druhé polovině roku 2007 a v první polovině roku 2008. V následujících podkapitolách je popsán proces výzkumu. Následuje prezentace výsledků výzkumu a závěrům a doporučením vyplývajícím z těchto výsledků je věnována závěrečná část práce.

3.1 Dotazník

Dotazník se zařazuje do výzkumných metod vyšetřovacích (explorativních). Dotazníková metoda spočívá v písemném zodpovídání písemně položených otázek pokusným osobám. Dotazníkem jsou tak získány údaje od velkého počtu respondentů. Používání dotazníků proto bývá pokládáno za velmi ekonomický a efektivní výzkumný nástroj.

Dotazník má promyšlenou strukturu. Při formulaci otázek vyžaduje značnou preciznost a grafickou úpravu. Klíčovou otázkou při sestavování dotazníků je formulování otázek. [7]

3.1.1 Otevřené otázky

Otevřených otázek se využívá tehdy, když je celá řada možných odpovědí, když jsou respondenti schopni hlubšího pohledu na zkoumaný problém. Začínají zpravidla: „Jaký je Váš názor...“. Výhodou je, že respondenta neomezují v odpovědi. Nevýhodou však je, že se odpovědi pracně zpracovávají. [3]

3.1.2 Zavřené otázky

Zavřené otázky předpokládají jednoznačnou odpověď. Častým typem zavřených otázek jsou tzv. otázky dichotomické, které dávají možnost vyloučit jednu ze dvou či více odpovědí. Často jsou využívány odpovědi „ano, ne“. Vyžaduje-li taková otázka hlubšího vysvětlení, je možné ji formulovat: „Ano, za předpokladu, že...“ a zkoumaná osoba vlastními slovy odpověď doplní.

Dále mohou být otázky zavřené vícealternativní. Respondent má na výběr z několika odpovědí, které jsou mu předloženy. [3]

3.2 Proces výzkumu

Provedení výzkumu předcházelo definování výzkumného problému a cíle, kterého mělo být šetřením dosaženo. Následovalo shromáždění dostupných sekundárních informací, které se týkají dané problematiky. Zároveň byla stanovena metoda sběru primárních dat. Vytvořila jsem dotazník a zvolila způsob jeho distribuce žákům a studentům. Osobně jsem se účastnila dětských táborů, na kterých jsem dotazníky rozdala, osobně se účastnila při jejich vyplňování a mohla tak zodpovídat dotazy, které se při vyplňování dotazníků vyskytly. [2]

Zjištěné údaje jsou prezentovány v kapitole 3.3. Závěrům a doporučením vyplývajícím z výsledků výzkumu je věnována kapitola 4.

3.2.1 Definování problémů a cílů výzkumu

Výzkum je zaměřen na otázky kapesného, zda jej děti dostávají, v jaké výši a především, zda s penězi umí hospodařit a také jestli vědí, jak plánovat své výdaje. Samotné šetření bylo prováděno v období letních prázdnin, kdy se děti, bez dozoru rodičů, účastnily táborů a tak musely samy více přemýšlet o tom, jak, kdy a za co své peníze utratí.

Pomocí dotazníku jsem zjišťovala, zda děti dostávají kapesné, v jaké výši, jestli to je jejich jediný příjem a především jak s penězi umí hospodařit a spořit je. Existuje řada prvků, které toto umění ovlivňují. Děti především napodobují své rodiče, spolužáky a kamarády, tedy lidi ze svého nejbližšího okolí. Pokud jim rodiče, či v prostředí školy učitelé, dobře nevysvětlí a především prakticky nepředvedou, jak se s penězi zachází, jak se plánují výdaje či jak se peníze mohou spořit, nemohou děti s penězi správně hospodařit, protože to neumí.

Výzkum by měl přinést především informace o tom, jak děti s penězi umí hospodařit, zda vědí, jak mohou své kapesné, či část kapesného, spořit. Šetření mělo odhalit případné mezery a nedostatky a určit, jaké kroky by bylo vhodné učinit k případné nápravě těchto chyb a nedostatků.

Hlavní cíle výzkumu se týkají především následujících oblastí:

- Zjištění četnosti a výše finančních prostředků, které rodiče svým dětem dávají jako kapesné.
- Porovnání rozdílů ve výši a četnosti kapesného, které děti dostávají ve větších městech, v menších městech a na vesnicích.
- Využití kapesného.
- Znalosti dětí o možnostech spoření či plánování, jak kapesné využít.

Výše uvedené oblasti byly dále přeformulovány na programové otázky a podrobněji rozpracovány v dotazníku (viz. Příloha 1).

3.2.2 Plán výzkumu

Poté, co jsem si stanovila cíle výzkumu, sestavila jsem plán jeho průběhu. V rámci této fáze bylo velmi nutné specifikovat informační zdroje, určit velikost vzorku, zvolit vhodnou metodu sběru dat a metodu výběru respondentů.

Dotazník jsem tvořila sama, k jeho tvorbě jsem využívala své osobní zkušenosti a především jsem se inspirovala v literatuře. K mnoha otázkám jsem dospěla tím, že jsem jen poslouchala děti ve svém okolí. Několikrát jsem otázky měnila, nebo je lépe

postavila, aby byly co nejjednodušší, aby se na ně dalo snadno odpovědět. K tomu jsem využila ochoty dětí, které mi dotazník vyplňovaly před samotným výzkumem. Samy jej zhodnotily, podle toho jsem dotazy změnila úplně, nebo jen částečně.

Po této fázi jsem dotazník předložila vedoucímu své práce, který mi doporučil drobné změny u odpovědí a doplnění jedné otázky. I tento nový dotazník jsem nejprve dala vyplnit „zkušebnímu vzorku“ dětí a zjistila jsem, že se dále na dotazech nemusí nic měnit. Dotazník mohl být předán k vypracování vybranému vzorku dětí (respondentů).

- **Zhodnocení přínosu výzkumu**

Pedagogický výzkum na téma „Děti a peníze“ nebyl zadán žádné profesionální firmě, ale byl realizován jako součást bakalářské práce. Přínosem mohou být návrhy na efektivní změny, které na základě výsledků výzkumu v závěrečné kapitole doporučuji. V porovnání se standardními postupy v tomto případě nehrají roli mzdové a materiálové náklady a zisková přírážka, o kterou by agentura navýšila cenu výzkumu. V tomto případě jsou náklady na provedení šetření minimální. Porovnání nákladů s odhadovanými přínosy tedy nemá význam. [2]

- **Zdroje informací**

Pro potřeby výzkumu byla shromážděna primární i sekundární data. Výchozím bodem výzkumu bylo nastudování sekundárních (již existujících) poznatků a informací, které s danou problematikou souvisí. Informace byly získány především z literatury týkající se tématu kapesného, výzkumů publikovaných v denních periodikách, časopisech, na internetových stránkách či v rozhlase. [7]

Data primárního charakteru byla získána prostřednictvím výzkumu, zabývajících se otázkami kapesného a z odpovědí respondentů na otázky v dotazníku. Získané údaje přímo odpovídají výzkumným cílům vytyčeným v podkapitole 3.2.1.

- **Metody sběru informací**

Použitá metoda sběru primárních informací byla zvolena po dohodě s vedoucím bakalářské práce tak, aby odpovídala účelu výzkumu. Pro sběr přesně požadovaných informací se jevila jako nejvhodnější technika dotazování písemnou formou v kombinaci s osobním vysvětlením pokynů vybraným skupinám respondentů a následná diskuse s nimi. Díky osobnímu vysvětlení se předešlo případným nesprávně vyplněným dotazníkům a bylo možné přímo zodpovědět dotazy a nejasnosti respondentů. Horní část každého dotazníku obsahovala stručné písemné pokyny a důvod, pro který žáci dotazník měli vyplňovat. Celkem bylo vyplněno 100 dotazníků od dětí z velkých měst a 100 dotazníků od dětí z malých měst. Celkem bylo výzkumem získáno 200 dotazníků, což odpovídá předpokládaným hodnotám. (Formulář dotazníku viz Příloha 1).

- **Tvorba dotazníku**

Pozornost při tvorbě dotazníku byla věnována zejména počtu a pořadí otázek. Jednoduchost, stylizace a jasné formulace jednotlivých dotazů patřily také k prioritám. Důraz byl kladen i na grafickou úpravu, formální stránku, a přehlednost dotazníku. Bylo vhodné dotazník graficky vyhotovit tak, aby výsledný formát obsáhl jeden list papíru A4. Kratší dotazník by znamenal nedostatečný prostor pro všechny otázky a delší dotazník by mohl odradit některé respondenty objektivně odpovídat na všechny otázky.

Dle oblastí cílů stanovených v podkapitole 3.2.1, byl vytvořen předběžný seznam otázek, který byl konzultován s vedoucím bakalářské práce. U navrhovaných otázek byl posuzován jejich přínos vzhledem k potřebám výzkumu. Po vytvoření předběžného seznamu byly otázky dále rozpracovány a pro každou byla určena její nejvhodnější forma. Dotazník na téma „Děti a peníze“ obsahuje deset otázek, které na sebe navazují. Pokud některé děti odpověděly na otázku číslo 1. „Ne“, ve vyplňování dotazníku dále nepokračovaly. V dotazníku jsou zastoupeny oba základní typy otázek (otevřené i uzavřené), z důvodu snadnějšího vyplňování a zpracování převažují otázky uzavřené či polouzavřené.

Před realizací vlastního výzkumu byl dotazník konzultován s vedoucím práce, který se vyjádřil především ke struktuře, délce, grafické úpravě a formulaci otázek dotazníku. Na základě připomínek byly některé otázky v dotazníku upraveny či vyškrtmány. Jednalo se především o nejasnou formulaci některých otázek, chybějící možnosti odpovědí u otázek vícenásobného výběru a nedostatečné pokyny k vyplňování (Prvotní verze dotazníku viz Příloha 2). Na jeho doporučení jsem také dotazník předložila k vyplnění několika dětem, které mi pomohly odstranit nejasnosti při pokládání některých otázek a následných odpovědí.

- **Výběr vzorku respondentů**

Výzkum byl zaměřen na děti a mládež ve věku 13 – 16 let, na účastníky dětských táborů konaných v Českém ráji. Pro spolehlivost výzkumu bylo nutné získat vyplněný dotazník od co možná největšího počtu dětí.

Dotazník byl rozdán během prvního týdnu pobytu účastníkům dětských táborů v Českém ráji, konaných během měsíců červenec a srpen 2007 s požadavkem okamžitého vyplnění. Vzhledem k potřebě co největšího počtu vyplněných dotazníků a také vzhledem k jeho specifickému rozdělení (50 děvčat a 50 chlapců z každé skupiny velkých a malých měst) bylo nutné návštěvu pobytového místa provést opakovaně (turnusy se střídaly ve dvoutýdenním cyklu). Při posledním turnusu byl dotazník zadán již pouze 10 děvčatům a 16 chlapcům ze skupiny dětí z malých měst (z důvodu objektivnosti dotazníkové akce).

Vzorek respondentů tedy tvořilo 50 děvčat a 50 chlapců ze skupiny dětí z velkých měst a 50 děvčat a 50 chlapců ze skupiny dětí z měst malých, ve věkové kategorii 13 – 16 let. Celkové složení „populace“ dětí a mládeže tedy odpovídá požadované struktuře. U dětí mladšího věku se nepředpokládají hlubší znalosti hospodaření s penězi, proto nebyla tato věková skupina do dotazníkové akce zapojena. Dětské tábory byly určeny pro děti ve věkové kategorii 8 – 16 let.

3.2.3 Shromáždění informací

Pro dodržení plánované velikosti a struktury vzorku dětí bylo nutné získat informace od co největšího počtu dětí a mládeže ve věku 13 – 16 let. Jak již bylo uvedeno v předchozím textu, všechny dotazníky byly rozdány a vyplněny během prvního týdne pobytu dětí na dětském táboře v Českém ráji s odpovídající osobní asistencí. Tato forma distribuce se zde z časových a kvalitativních důvodů jevila jako nejvhodnější. Byla tak zajištěna vysoká návratnost dotazníků a především odpovídající podmínky (klid, ticho apod.) při jejich vyplňování. Informace o účelu výzkumu a instrukce k postupu při vyplňování odpovědí byly stručně uvedeny v horní části dotazníku. Zároveň jsem osobně sdělila nutné instrukce před samotným vyplňováním a byla jsem připravena zodpovědět veškeré dotazy dětí, které vyplynuly při samotném vyplňování dotazníků. Přehledné údaje týkající se návratnosti dotazníku jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 1: Návratnost dotazníků

Termín pobytu	Velká města		Malá města		Počet vrácených dotazníků	Návratnost dotazníků v %
	Celkový počet chlapců	Celkový počet děvčat	Celkový počet chlapců	Celkový počet děvčat		
1. 7. – 14.7.2007	18	17	4	13	52	100
15.7. – 28.7.2007	18	18	19	15	70	100
29.7. – 11.8.2007	14	15	11	12	52	100
12.8. – 25.8.2007	0	0	16	10	26	100
Celkem	50	50	50	50	200	
<i>Zdroj: vlastní šetření</i>						

U dotazníků je důležitá jejich 100% návratnost, která byla zajištěna osobním zúčastněním se dotazníkových akcí. Před počátkem vyplňování dotazníků jsem pečlivě vysvětlila, jímají děti s dotazníky nakládat a také, jak na otázky odpovídat. Veškeré nejasnosti, které vznikly v průběhu vyplňování dotazníků, byly okamžitě vyjasněny. Výsledky výzkumu odpovídají 200 správně vyplněným dotazníkům.

3.2.4 Analýza informací a prezentace výsledků

Podařilo se získat správně vyplněný dotazník od 200 respondentů a bylo možné přistoupit ke zpracování a analýze získaných údajů. Všechny dotazníky byly nejprve rozděleny do dvou skupin podle počtu obyvatel a očíslovány. Zároveň byla provedena prověrka správnosti údajů. Žádný dotazník nemusel být z důvodu nesprávného vyplnění z dalšího zpracování vyřazen.

Pomocí programu MS Excel byly výsledky výzkumu zpracovány do tabulek a grafů. Prezentaci výsledků výzkumu je věnována 3.3.

3.3 Prezentace výsledků výzkumu

Získané informace z dotazování na kapesné, znalosti hospodaření s penězi a možností spoření z pohledu dětí věkové kategorie 13 – 16 let jsou uvedeny v této části práce. Struktura jednotlivých podkapitol vychází z koncepce výzkumu, ze stanovených výzkumných cílů a ze struktury dotazníku. Nejprve bude podrobněji charakterizován zkoumaný vzorek respondentů. Následuje analýza a vyhodnocení dotazníků, které byly respondenty vyplněny. Zpočátku se jedná o otázky týkající se kapesného, zda jej děti dostávají, od koho, jak často a především v jaké výši. Dále bylo zjišťováno, jak děti s penězi hospodaří, zda mají kromě kapesného ještě další příjmy či jak si pořizují věci, které se jim líbí. Zjišťovala jsem i znalosti finanční situace rodiny, zda děti znají, jaké příjmy mají jejich rodiče a jestli si myslí, že jejich rodina patří k bohatým nebo naopak k chudým rodinám. Pro znázornění výsledků výzkumu jsem použila sloupcových a výšečových grafů. Hodnoty zachycené v grafech jsou vysvětleny také slovně. Veškeré výsledky jsou vždy zvlášť pro skupinu dětí z velkých měst a pro skupinu dětí z měst malých. Pro přehlednost jsou grafy s výsledky výzkumu jedné otázky vždy situovány

vedle sebe. Grafy vlevo znázorňují vybraný výsledek za velká města a grafy vpravo zobrazují stejnou problematiku u malých měst.

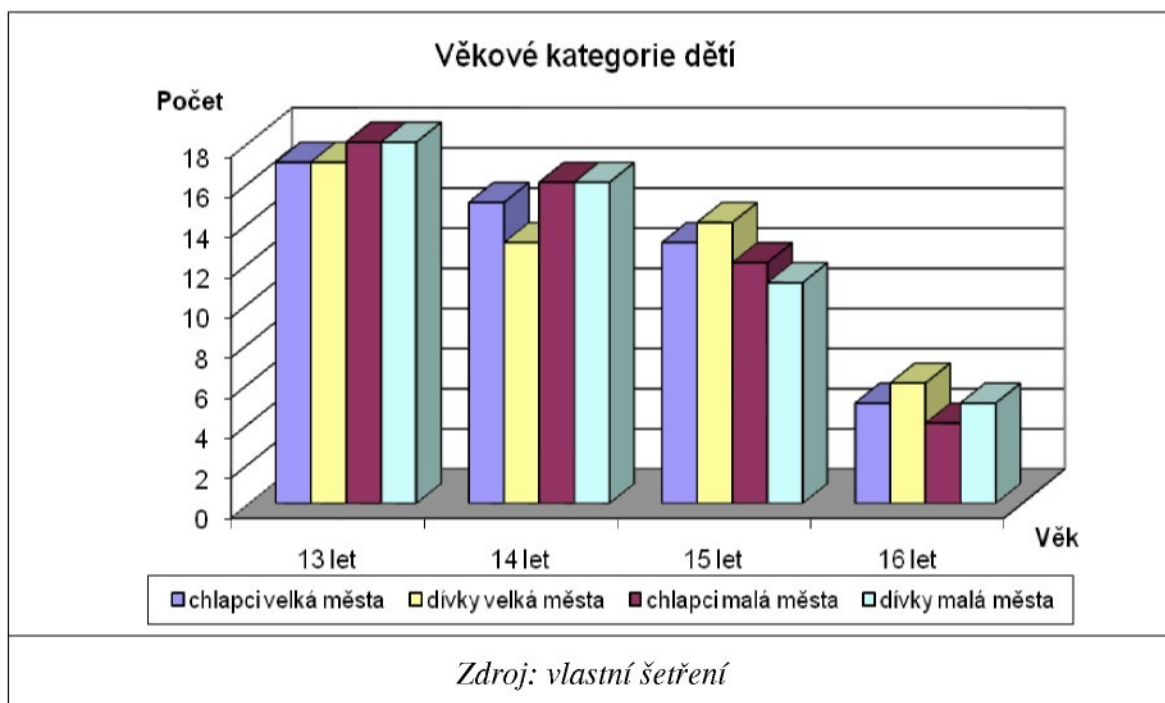
3.3.1 Charakteristika vzorku respondentů

Jak jsem již výše uvedla, zkoumaný vzorek odpovídal struktuře dětí věkové kategorie 13 – 16 let. Zásadní bylo dodržet zastoupení poměru dívek a chlapců, což se podařilo. Následující tabulka a grafy zobrazují složení „populace“ a vzorku respondentů, která dotazník vyplňovala.

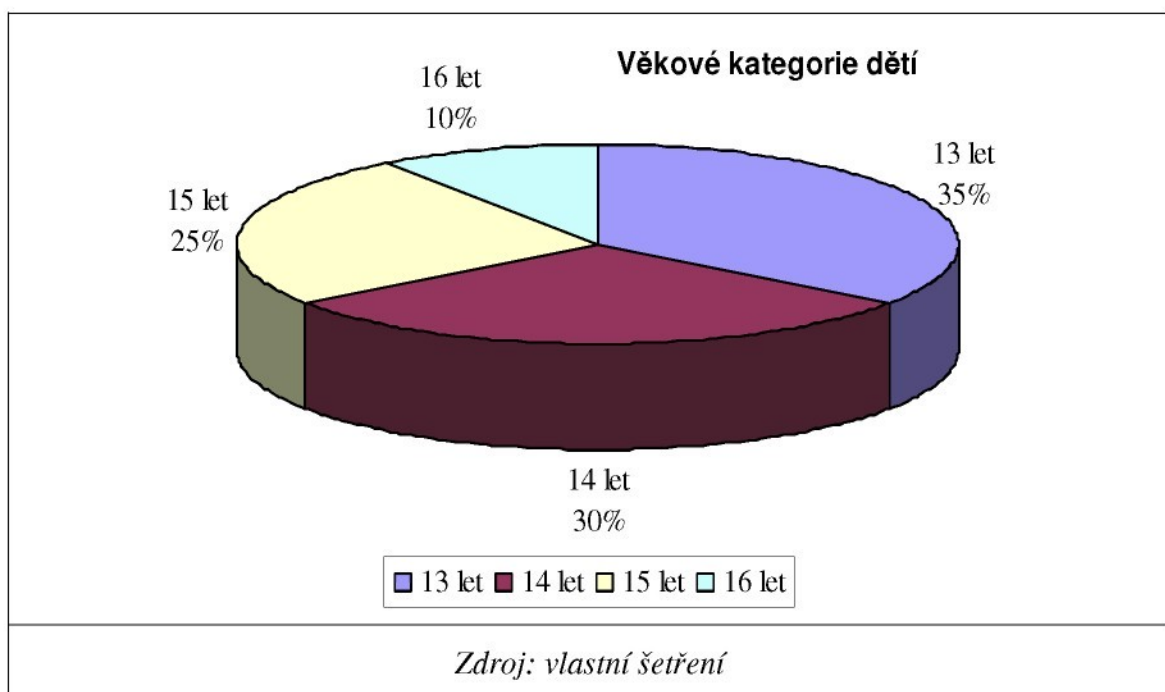
Tabulka 2: Věkové složení respondentů

Věk	Velká města		Malá města		Počet dětí ve věkové kategorii	Věková kategorie v %
	Celkový počet chlapců	Celkový počet děvčat	Celkový počet chlapců	Celkový počet děvčat		
13 let	17	17	18	18	70	35
14 let	15	13	16	16	60	30
15 let	13	14	12	11	50	25
16 let	5	6	4	5	20	10
Celkem	50	50	50	50	200	
<i>Zdroj: vlastní šetření</i>						

Graf 2: Celkové složení „populace“ dětí podle věkových kategorií

Graf 3: Celkové zastoupení jednotlivých věkových kategorií (v %)

Z uvedených grafů je patrné, že se daných dětských táborů účastní děti z velkých i malých měst, nejčastěji je zastoupena kategorie dětí ve věku 13 let, následují děti ve věku 14 a 15 let a nejméně je zastoupena kategorie dětí věku 16 let. Výběr dětí byl zcela náhodný, nebyl prováděn žádný výběr podle věkové kategorie, pouze podle počtu respondentů z velkých a malých měst a pro dodržení objektivnosti též podle pohlaví v obou hlavních skupinách. Ve věkové kategorii 13 let je velice zajímavé porovnání počtu chlapců a dívek, v obou skupinách je počet totožný, což je patrné též ve skupině dětí ve věku 14 let ve skupině malých měst. U ostatních skupin se počet liší o minimální počet, o jedno děvče či jednoho chlapce. Děti ve věku 16 let již tábory nenavštěvují v takové míře, což je také patrné i z grafů.

Pokud by bylo též prováděno porovnání průměrného věku dětí, které se táborů účastní, došlo by ke zkreslení údajů, protože pro práci byla vybrána specifická skupina dětí ve věku 13 – 16 let. Děti se v tomto věkovém rozmezí již částečně, nebo zcela, orientují v problematice financí. Již se o penězích něco dozvěděly doma od rodičů, prarodičů a ve škole, v průběhu vyučování některých předmětů od učitelů.

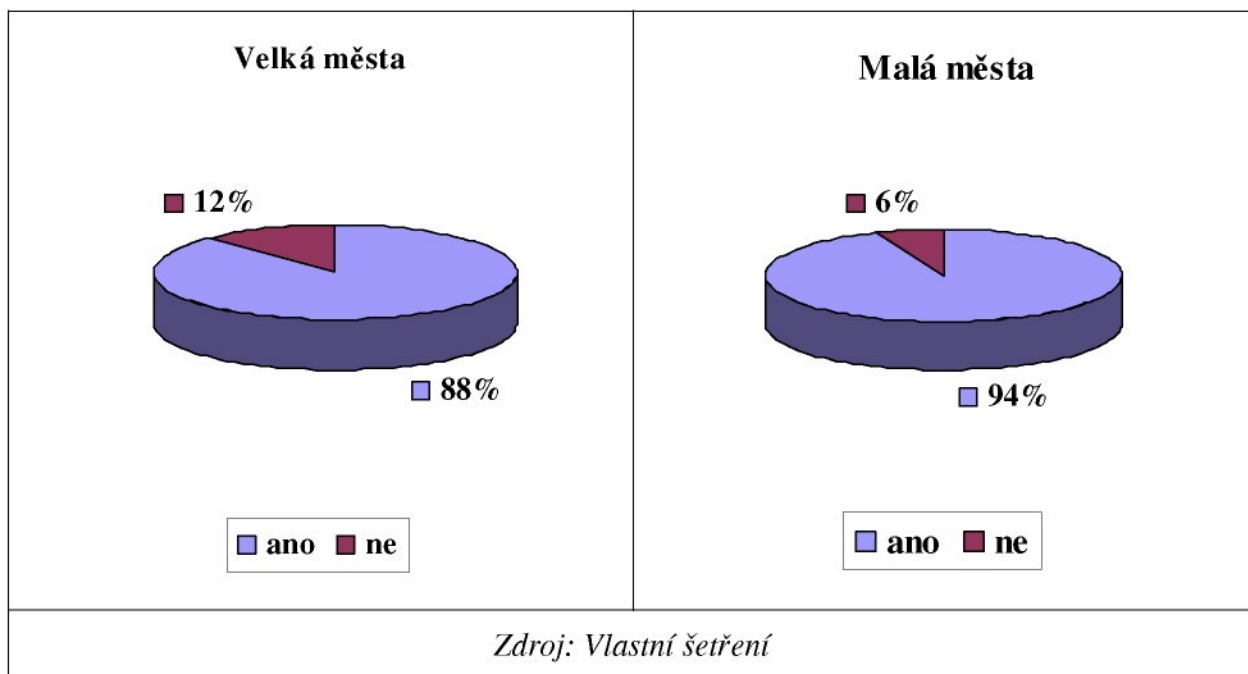
3.3.2 Kapesné

Oblasti kapesného se věnuje téměř celý dotazník, přesně se jedná o osm otázek. Děti vybíraly vždy jednu z nabízených možností. Jednotlivé výsledky znázorňují níže uvedené grafy.

- Kapesné ano či ne

V první otázce děti odpovídaly na dotaz, zda kapesné dostávají či nikoli. Na výběr byly pouze dvě odpovědi, protože otázka byla formulována tak, že nebyla jiná možnost odpovědi.

Graf 4: Dostáváš kapesné?

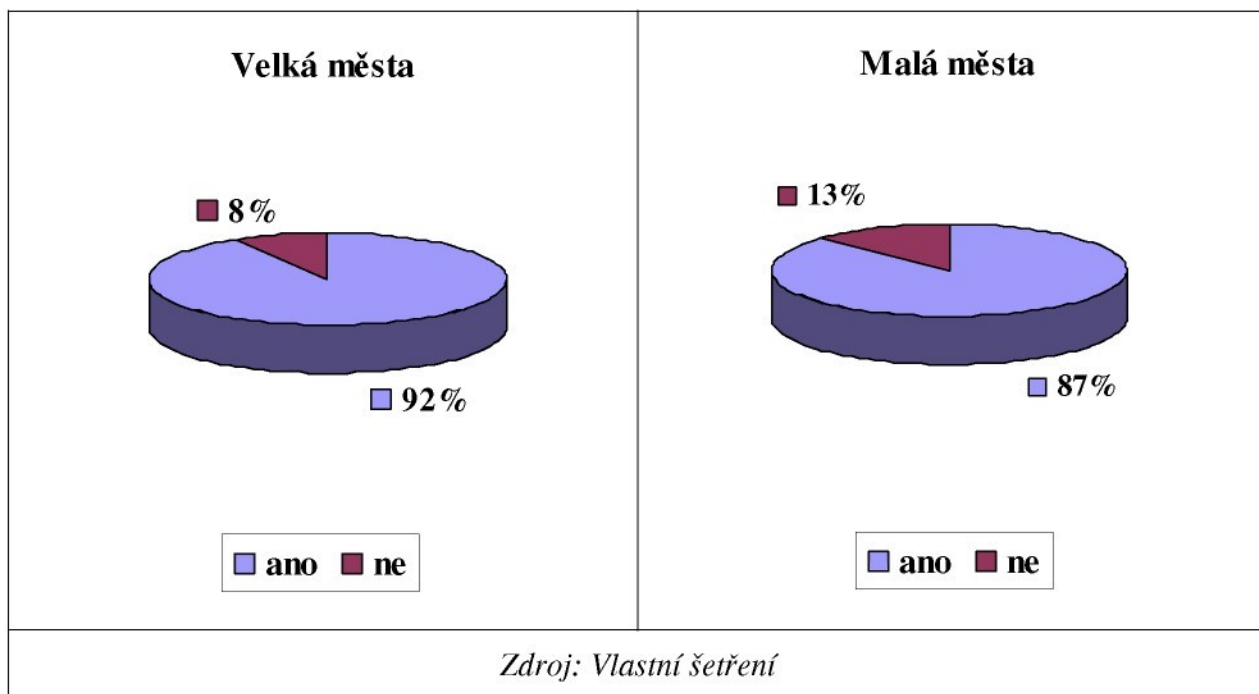
Předpoklad byl, že 100% z nich nezodpoví otázku kladně, což se také stalo. Děti, které odpověděly na tuto otázku záporně, již dále ve vyplňování dotazníku nepokračovaly. Zajímavé však je, že kapesné nedostává plných 12% dětí z velkých měst a pouze 6% dětí z měst malých.

V tomto případě jsem předpokládala, že to bude spíše naopak, a že tato čísla budou vyšší, protože z výzkumů, které byly prováděny exkluzivně pro periodikum Deník a byly publikovány dne 4. 9. 2007, vyplývá, že celá ¼ českých dětí kapesné nedostává. V tomto výzkumu bylo osloveno 1.400 žáků základních škol po celé republice a vyplývá z něj, že 76% dětí kapesné dostává a 24% jej nedostává. [9]

- Pravidelnost kapesného.

Druhá otázka se zabývala otázkou pravidelnosti. Děti odpovídaly, zda kapesné dostávají pravidelně, či nikoli.

Graf 5: Dostáváš kapesné pravidelně?

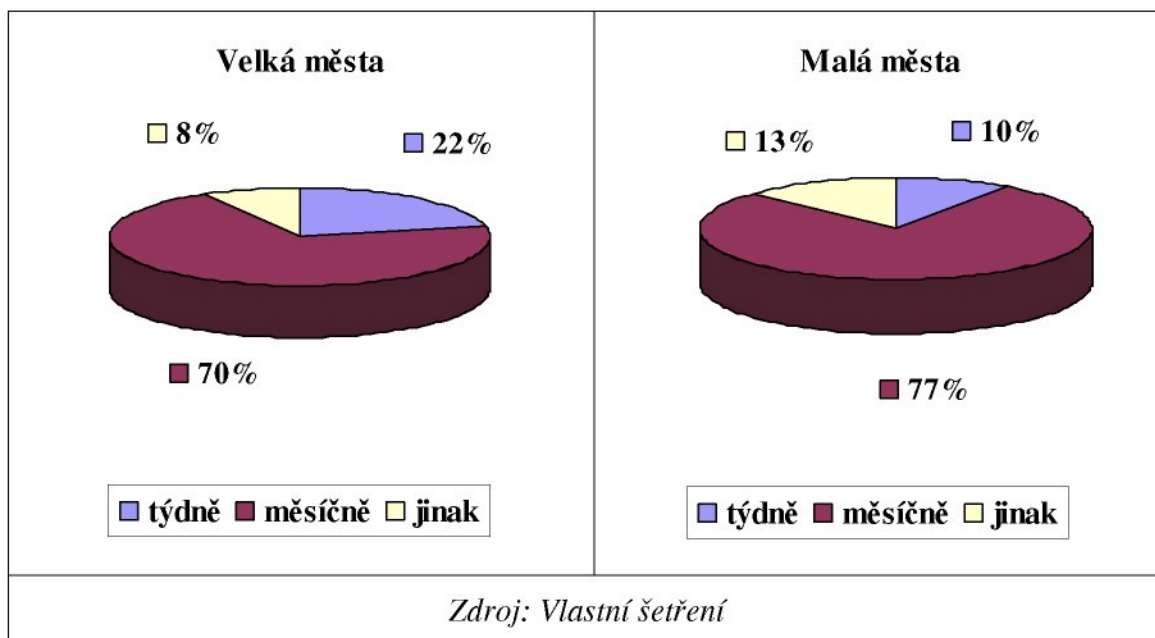
Z uvedených grafů je patrné, že téměř 92% dětí z velkých měst dostává kapesné pravidelně, u malých měst je to 87% respondentů. Tato skutečnost je jistě dána především finančními možnostmi rodičů, které jsou rozdílné v městech a na vesnicích.

- Jak často kapesné dávat?

V další otázce děti odpovídaly na dotaz "Jak často kapesné dostávají?". Zde měly na výběr tři možnosti odpovědí a to týdně, měsíčně anebo jinak.

Graf 6: Jak často kapesné dostáváš?

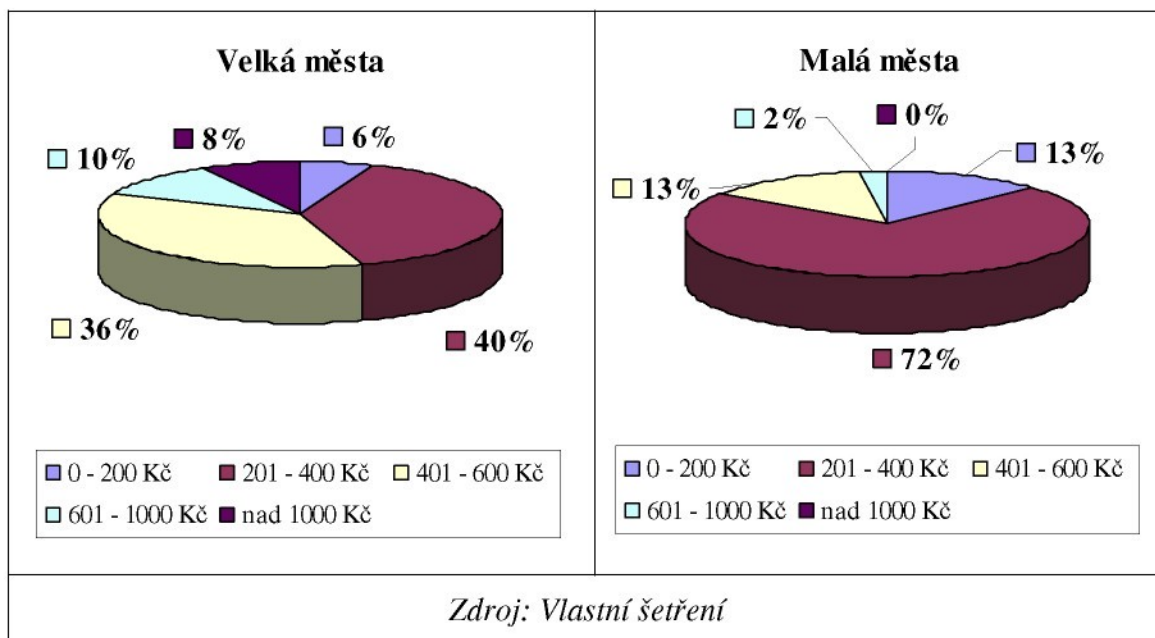
Z grafů je patrná návaznost na předešlou otázku, protože na odpověď jinak odpovídaly pouze děti, které v předchozí odpovědi uvedly, že kapesné pravidelně nedostávají. Je patrný velký rozdíl mezi oběma skupinami dětí v odpovědi „týdně“. U skupiny dětí z velkých měst dostává kapesné takto často téměř 22% z nich. Ve skupině malých měst je to necelých 10% dětí.

Podle odborníků je výhodnější kapesné dávat především mladším dětem častěji, nejlépe jednou týdně, protože se tak lépe naučí s penězi hospodařit, plánují jejich využití pouze na období 7 dnů. [9], [5]

- Výše kapesného.

Další otázka se již zabývá výší kapesného, které rodiče svým dětem dávají. Zde bylo na výběr pět odpovědí, ze kterých děti mohly vybírat výši svého měsíčního kapesného.

Graf 7: V jaké výši kapesné dostáváš?

Z grafů je patrný velký rozdíl mezi výší kapesného, které dostávají děti ve velkých a malých městech. Ve velkých městech vidíme dvě skupiny odpovědí, které se pohybují v rozmezí pouhých 4%. Kapesné do 200 Kč dostává 6% dětí, naopak kapesné ve výši nad 1.000 Kč dostává plných 8% dětí z velkých měst, do této skupiny můžeme započítat i 10% skupinu dětí, které dostávají kapesné v rozmezí 601 – 1.000 Kč.

Do druhé kategorie odpovědí se může započítat kapesné v rozmezí 201 – 400 Kč a 401 – 600 Kč. I zde je vidět 4% rozdíl, kdy kapesné ve výši 201 – 400 Kč dostává 40% dětí a kapesné do výše 600 Kč 36% dětí.

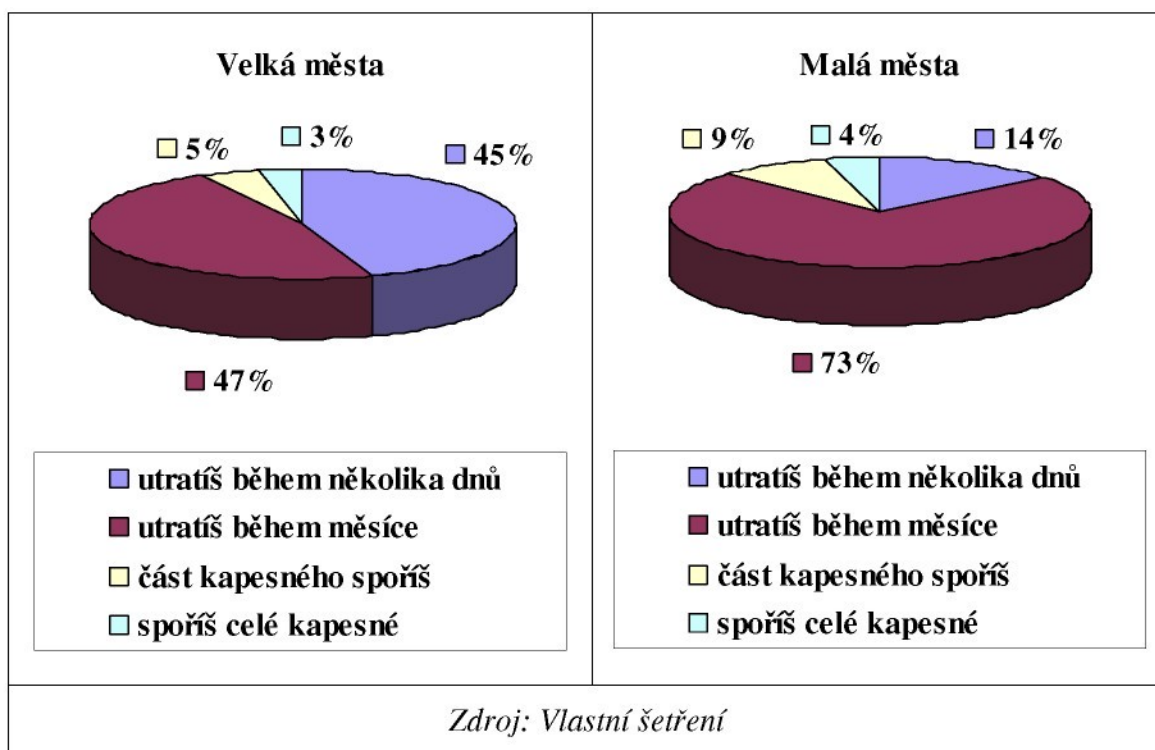
V obou skupinách je nejčetněji zastoupena druhá odpověď, kdy se kapesné pohybuje ve výši 201 – 400 Kč. Je zde ale patrný velký rozdíl v procentuelním zastoupení odpovědí. Ve skupině dětí z velkých měst dostává kapesné v této výši 40% respondentů, ve skupině dětí z měst malých je to téměř dvojnásobek, jedná se o 72% dětí. Pouze 28% dětí z malých měst dostává kapesné ve výši pod 201 Kč a nad 400 Kč. Vyrovnaný počet odpovědí, 13%, je v rozmezí 0 – 200 Kč a 401 – 600 Kč. Kapesné ve výši nad 601 Kč dostává pouze 2% dětí z malých měst a kapesné ve výši nad 1.000 Kč děti z této skupiny nedostávají.

Je to jistě dáno rozdílnou ekonomickou situací rodin žijících ve velkých městech a v malých městech či na vesnicích. Při diskusích s dětmi, které se konaly následně po odevzdání vyplněných dotazníků, jsem se také dozvěděla, že děti, které dostávají kapesné ve výši nad 601,- Kč a především ve výši nad 1.000 Kč jsou méně času s rodiči. Rodiče jsou velmi zaměstnaní, na své děti nemají čas, proto svoji nepřítomnost kompenzují vyšší kapesného, které dětem dávají.

- Utrácení kapesného

Další část dotazníku se zabývá tím, jak děti s kapesným nakládají. Na výběr měly čtyři varianty odpovědí, od utracení kapesného za několik dní po jeho obdržení až po uspoření celé částky kapesného.

Graf 8: Nakládání s kapesným

Z uvedených grafů je patrné, že děti kapesné většinou celé utratí, spoří jej pouze malé procento respondentů. Celé kapesné spoří jen 3% dětí z velkých měst a 4% dětí z měst malých. Část svého kapesného spoří také velmi malé procento dotázaných dětí, pouze 5% resp. 9% dětí.

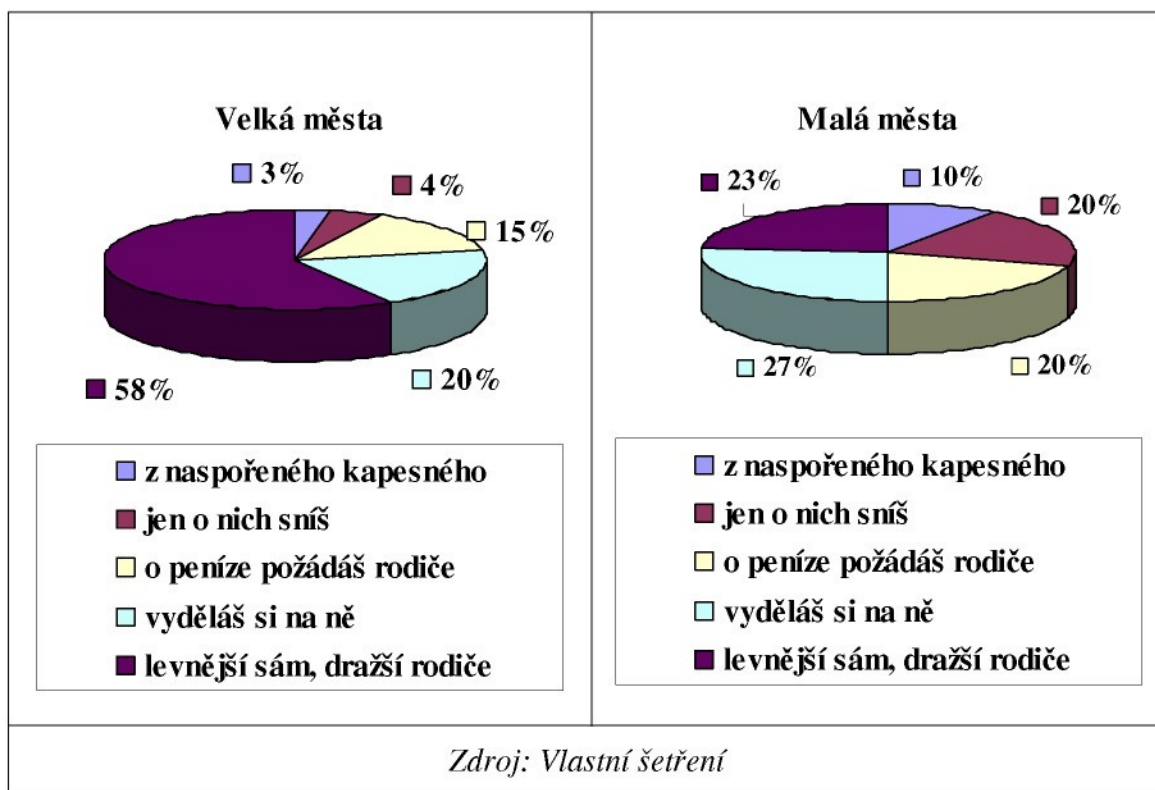
U obou skupin dětí je nejčteněji zastoupena odpověď, že své kapesné utratí během měsíce, kapesné jim většinou vydrží do dalšího kapesného. Jsou zde však patrné rozdíly mezi oběma skupinami respondentů. Ve skupině dětí z malých měst takto s penězi hospodaří celých 73% dětí, ve skupině dětí z měst velkých je to však jen 47% dětí. Celých 45% dětí z této skupiny utratí své kapesné bezprostředně po jeho obdržení, u dětí z malých měst je to 14% dětí.

Z uvedených výsledků vyplývá, že děti z malých měst umí hospodařit s penězi lépe, než děti z měst velkých. Z diskuzí s dětmi jsem se dozvěděla, že je to také částečně vina rodičů, kteří dětem nevysvětlili, jak se má s penězi správně nakládat. Jeden z důvodů, proč děti z velkých měst své kapesné utratí dříve a nespoří, je také to, že mají mnohem více možností k jejich utracení. Ve velkých městech je mnohem větší počet kulturních a sportovních akcí, více zábavy, obchodů, prostě více možností peníze utrácet.

- Nakupování

V další otázce mohly děti popsat, jak si pořizují věci, které se jim líbí. Měly na výběr z pěti možností. Odpovídaly, že si je pořídí z naspořené kapesné, vydělají si na ně, mohou jim je poříditi rodiče anebo o nich jen sní a nepořídí si je.

Graf 9: Věci, které se ti líbí, si pořídíš:

Z grafů je patrné, že se tentokrát odpovědi obou skupin dětí velmi liší. Plným 58% dětí z velkých měst pořídí dražší věci rodiče, přestože od nich pravidelně dostávají kapesné. Pouze 3% dětí z této skupiny si věci pořídí ze svého kapesného a 4% dětí o těchto věcech jen sní. Svě rodiče o peníze na vysněnou věc požádá 15% dětí a 20% dětí si na ni vydělá.

Ve skupině dětí z měst malých jsou odpovědi více vyrovnané, plných 27% dětí si na vysněné věci vydělá. I v této skupině děti o peníze na dražší věci žádají své rodiče, je to však pouze 23% respondentů. 20% dětí, tedy o 5% více než ve skupině dětí z velkých měst, požádá své rodiče o peníze na vysněnou věc vždy a stejný počet dětí o těchto věcech jen sní. Plných 10% dětí si vysněnou věc pořídí z naspořené kapesné.

Z diskuzí vyšlo najevo, že si děti pořizují nejčastěji kredit do mobilních telefonů, častokrát jim ale na celý měsíc nevystačí a tak požádají o další peníze rodiče. Mobilní telefony, elektronické hry i oblečení či kosmetika jsou věci, které si děti nejčastěji chtějí poříditi, ale většinou jim kapesné nevystačí a jen malé procento dětí si na ně uspoří

z měsíčního kapesného, nebo vydělá na brigádě. Většinou o věcech jen sní a závidí těm, kterým je pořídí rodiče. Většinou tyto dražší věci dostanou od rodičů či ostatních příbuzných ke zvláštním příležitostem jako jsou svátky, narozeniny nebo Vánoce.

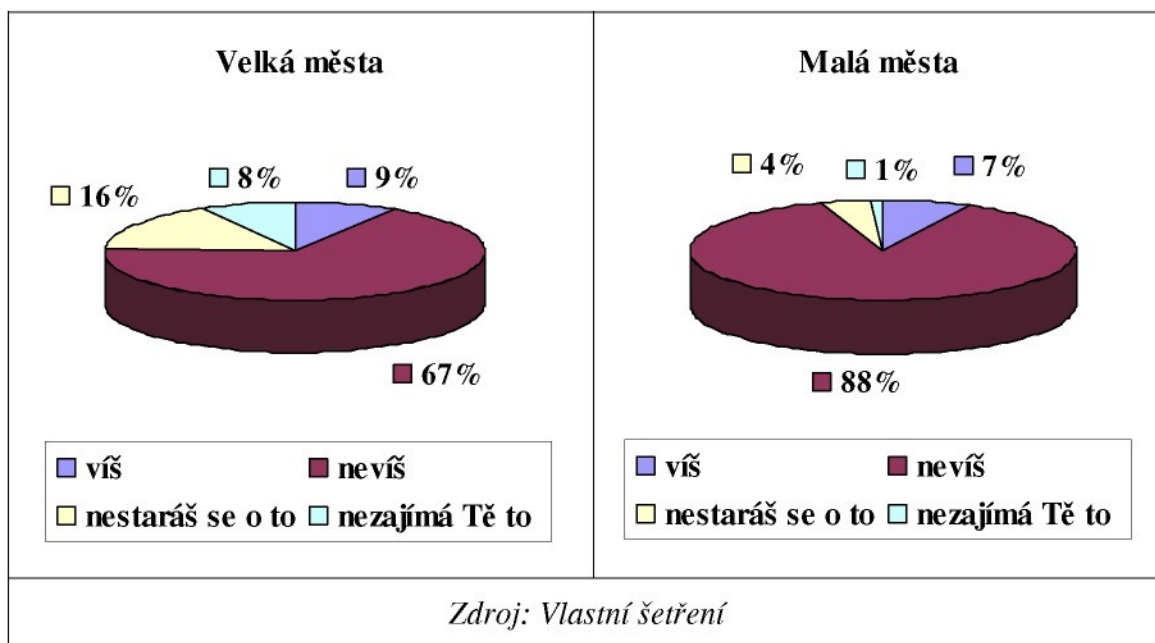
3.3.3 Rodinný rozpočet

V další kapitole se podíváme na znalosti, které mají děti o příjmu svých rodičů. Děti mohly také předvést znalosti finanční situace rodiny. Podíváme se též za co děti své kapesné utrácejí

- Příjmy rodičů

V této otázce se zjišťovala znalost rodinného příjmu. Děti měly čtyři možnosti odpovědí, ze kterých si mohly vybrat.

Graf 10: Jak vysoký příjem mají tvoji rodiče?

Z výsledků je patrné, že děti ve většině případů neznají příjem svých rodičů. Pouze 9%, resp. 7% dětí zná příjmy rodiny. Tato situace není dobrá, rodiče by měli své děti zasvětit do chodu domácnosti, kam patří i znalost výše měsíčních příjmů a výdajů.

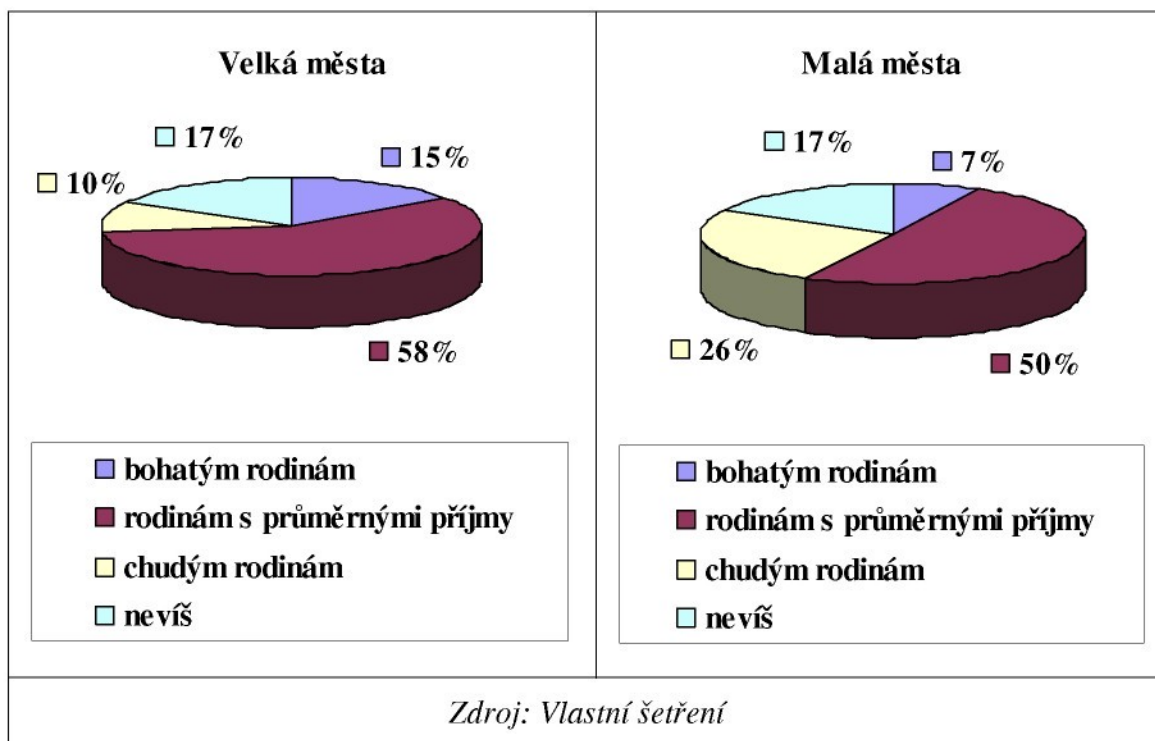
U dětí z velkých měst je také vidět, že jsou více nevšimavé. Plných 8% odpovědělo, že je příjem rodičů nezajímá a dokonce 16% dětí se o to nestará. Je to jistě dáno výchovou, tím, že rodiče na své děti nemají tolik času, kolik by bylo potřeba.

Výši příjmu rodičů zná jen 9% dětí z velkých měst a 7% dětí z malých měst. Z diskuzí s dětmi jsem se dozvěděla, že většina rodičů s nimi o příjmech a výdajích rodiny nehovoří.

- Znalost finanční situace rodiny

V další otázce děti ukázaly znalost či neznalost finanční situace rodiny. Na výběr měly čtyři možnosti odpovědí, pokud nevědí, zda patří k bohatým či chudým rodinám, měly možnost odpověď „nevím“ rozvést.

Graf 11: Myslíš, že patříte k:

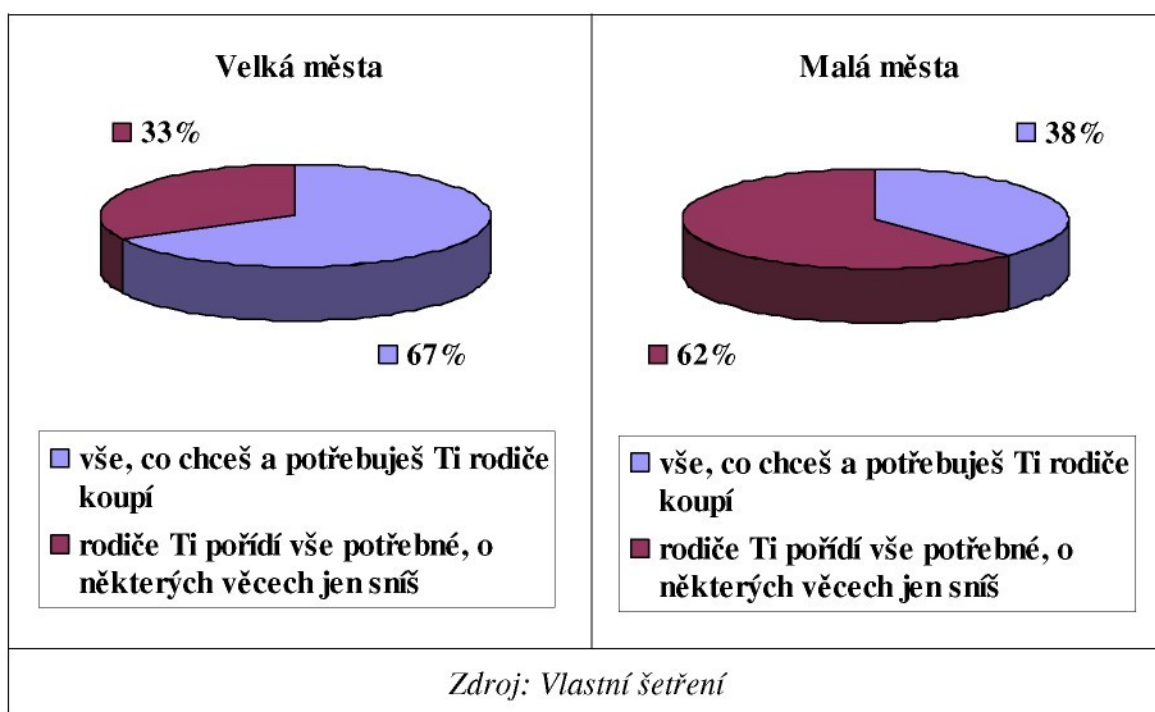

Z odpovědí je patrné, že polovina dětí z malých měst si myslí, že patří k rodinám s průměrnými příjmy, u skupiny dětí z velkých měst je to 58% respondentů. K bohatým rodinám se počítá 15% dětí z velkých měst a jen 7% dětí z měst malých. Naopak 10%

děti z velkých měst si myslí, že patří k chudým rodinám a ve skupině dětí z malých měst je o tom přesvědčena čtvrtina dětí, tedy plných 26% respondentů. Shodně 17% dětí z obou skupin neví, nemohou říci, k jaké skupině rodin patří.

K odpovědi „nevím“ se mohly děti dále vyjádřit, měly na výběr ze dvou možností odpovědí.

Graf 12: Nevíš, ale:

Z výsledků se může vyčíst, že procenta u odpovědí jsou téměř vyrovnaná u obou skupin, pouze každá skupina vyzdvihla jinou odpověď. O některých, především dražších věcech sní 33% dětí z velkých měst a plných 62% dětí z měst malých. Rodiče jim pořídí vše, co potřebují, ale na dražší věci jim již peníze nezbyvají. Je nutné, aby si na věci, o kterých sní, ušetřily z kapesného, které dostávají. Další možností, především pro starší děti, je možnost si další peníze vydělat na brigádě. 67% dětí z velkých měst a 38% dětí z měst malých má vše, co chtějí. Rodiče jim pořídí věci, o kterých sní.

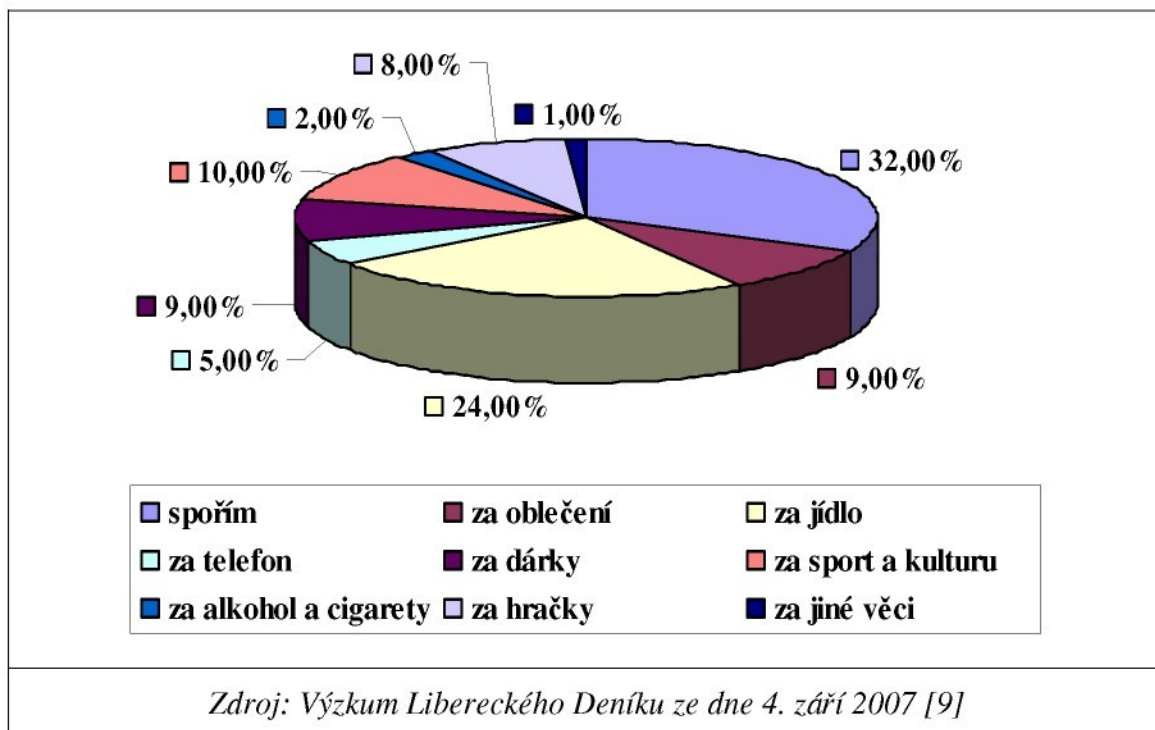
Z diskuzí však opět vyšlo najevo, že rodiče dražšími dárky kompenzují především svoji nepřítomnost, raději dají dětem dárek, než by s nimi šli na procházku.

- Utrácení kapesného

Tento výzkum byl prováděn exkluzivně pro Liberecký deník, kdy bylo osloveno 1.400 dětí ze základních škol po celé české republice. [9]

Graf 13: Jak utrácíš své kapesné?

Z uvedeného grafu vyplývá, že více než 30% dětí své kapesné spoří, jsou to ale především děti mladšího věku. Ochota dětí spořit totiž s věkem klesá. Čím starší, tím raději utrácí.

Velký počet dětí, celých 24%, utrácí své kapesné za jídlo, což není v dnešní době, kdy děti nemají mnoho pohybu, dobrá věc. Žádné dítě v České republice netrpí hladem, rodiče se většinou snaží o to, aby jejich děti jedly zdravě. Pokud si děti dokupují jídlo, chodí do stánků s rychlým občerstvením, navštěvují Macdonaldy či KFC, škodí si tím sami sobě. Nezdravé jídlo a málo pohybu vede u dětí k nadváze až obezitě.

Nebezpečné je také to, že 2% dětí utratí své kapesné za alkohol a cigarety. Mnohdy to podporují i rodiče, protože je dětí velmi často vidí s cigaretou a dokonce i se skleničkou alkoholu v ruce. Také výše kapesného ovlivňuje nakládání s ním. Čím více peněz děti od svých rodičů dostávají, tím více mohou za alkohol a cigarety utratit. V tomto případě by rodiče měli pečlivě dohlížet na to, za č dětí kapesné utrací. Je to jeden z mála důvodů, kdy by měli výši kapesného snížit. [9]

4. Doporučení

V této kapitole budou shrnuty významné skutečnosti a především uvedeny návrhy na možné změny a zlepšení v oblasti výchovy dětí k finanční gramotnosti. Vycházím ze zjištěných údajů z výzkumu, který byl proveden pomocí dotazníku a také z vlastních zkušeností získaných nejen při účasti na dětských táborech, ale i ze své pedagogické praxe. Doporučení jsou konstruována na základě výsledků dotazníkové akce a porovnáním obou skupin dětí, dětí z velkých a z malých měst.

4.1 Předškoláci

Jak nejlépe naučit děti rozpoznat již v tomto věku hodnotu peněz? Hrou. Děti již ve věku 4 či 5 let rozpoznají barvy, tvary i velikost. Rodiče si s nimi tedy mohou hrát např. „na obchod“, kdy děti chodí nakupovat a platí dětskými penězi, které rozpoznají podle barvy či podle velikosti.

Takto si mohou hrát i se svými vrstevníky v Mateřské škole. Už zde mohou učitelky začít děti učit finanční gramotnosti. Dětem nemohou vysvětlovat žádné složité věci ohledně financí, mohou si s nimi např. povídat o tom, jak jejich rodiče pracují a vydělávají peníze, jak potom chodí do obchodu a nakupují za ně potřebné věci. Pomocí jednoduchých příkladů se tak děti učí o penězích velmi nenásilnou formou.

Již takto malým dětem mohou rodiče říci, že vydělávají peníze proto, aby si za ně koupili věci, které se jim líbí, a které potřebují. Mohou jim říci, kolik stojí potraviny i oblečení, např. za chléb dáš jeden modrý papírek a za kalhoty tři červené. Děti pochopí, že kalhoty stojí více papírků, že na ně rodiče musí déle pracovat. Je také vhodné brát s sebou děti nakupovat, aby viděly, že maminka za vše musí zaplatit, že si věci v obchodě nemůže jen vzít a odejít domů.

Rodiče dětem také mohou číst příběhy či pohádky, kde hlavní roli hrají peníze. Vhodné je dětem navrhnout, aby si vybraly, co si chtějí koupit. Rodiče mohou dát předškolákům peněženku, do které si střádají drobné mince, které dostávají. Děti se poté mohou rozhodnout, zda si koupí zmrzlinu, nebo autíčko či panenku.

V tomto věku je pro děti nejdůležitější to, že své rodiče vidí za vše platit, že jim rodiče správně vysvětlili, že nejdříve chodí pracovat a za svojí práci dostanou peníze, které potom mohou utratit. Předškoláci ještě neumí počítat, nechápu hodnotu peněz, učí se jen tím, co vidí u svých rodičů.

4.2 Školáci

Rodiče by se svými dětmi měli v bance založit spořicí účet. V dnešní době nabízí některé bankovní domy dětská konta, která se poznají již podle názvu. Dětské konto Slůně či Beruška se dětem určitě bude líbit. Sami si mohou peníze, které dostanou k různým příležitostem, ukládat. Mohou si také spořit část svého kapesného a učit se tak již od tohoto věku správně s penězi hospodařit.

Rodiče by měli dávat dětem ve věku 6 – 10 let kapesné v menších částkách častěji. Nejvhodnější frekvence dostávání kapesného pro tuto věkovou kategorii je jednou týdně. Rodiče dětem mohou vysvětlovat možnosti nákupu, např. kolik si za peníze koupí bonbónů. Je vhodné, aby dětem řekli, na co jsou peníze určené, ale poté by již dětem do jejich nákupů hovořit neměli. Rodiče již jen dohlíží, jak děti se svým kapesným nakládají. Velmi dobré je začít učit děti s penězi hospodařit. Rodiče dětem vysvětlí, že si za kapesné mohou koupit bonbóny, ale pokud vydrží kapesné neutratit dva týdny, koupí si poté to nádherné autíčko, které včera spolu viděli v obchodě s hračkami.

Děti mohou za dohledu rodičů chodit nakupovat. Stačí jim dát peníze a seznam, co mají koupit. Rodiče s nimi jdou jen jako doprovod, do nakupování nezasahují. Po nákupu mohou dětem vysvětlit, že z peněz, které zbyly, by se mohlo koupit ještě třeba tolik a tolik rohlíků nebo jiných potravin. Také je vhodné učit děti obraně před agresivní reklamou, např. v obchodě s nimi probrat různá balení výrobků a ukázat jim, že ačkoli je zboží prakticky stejné, jedno je kvůli reklamě dražší. Má sice barevný, obrázkový obal, chutnější však není.

Od devíti let mohou děti rodičům pomáhat vyplňovat složenky za elektřinu, plyn, telefon nebo nájem. Přibližně v tomto věku děti začínají chápat nejen rozdíly mezi bankovkami, ale také fakt, že se peníze vydělávají prací.

Již na prvním stupni základních škol je potřeba, aby škola, především ale učitelé, věnovala zvýšenou pozornost při vyučování finanční gramotnosti. Učitelé by si měli uvědomit, že složení dětí ve třídě je velice různorodé. Mají ve svých třídách děti z bohatších rodin, ale na druhé straně i z rodin chudých, často i z rodin ze slabších sociálních vrstev či jiných etnik. Každé dítě má tedy jiné znalosti ze světa peněz a financí.

Je ale velmi důležité, aby učitelé nedopustili, aby při vyučování, nebo i po něm, došlo k finanční šikaně. Děti z chudších rodin se v žádném případě nesmí cítit méněcenně. Zde je velice důležitá úloha učitele, který svou výukou velice ovlivní další chování dětí ve světě financí.

4.3 Děti ve věku 10 – 14 let

V tomto věku by měly děti již mít zřízen spořicí účet. Pokud jej ještě nemají, tak by ho měli rodiče svým dětem zřídit.

Rodiče mohou dětem dovolit přivydělat si další peníze ke svému kapesnému. Zadájí jim dodatečné práce, nesmí si ale kupovat samozřejmě pomoc v domácnosti jako je např. úklid dětského pokojíčku, nebo kupování si dobrých známek ve škole.

Rodiče by měli děti v tomto věku naučit plánovat příjmy a výdaje. Je nutné, aby se děti naučily dobře s kapesným hospodařit. Pokud rodiče dobře plánují výdaje domácnosti, děti vidí, jak se má s penězi správně hospodařit. S dětmi mohou např. napláňovat nákup dražší věci, dohromady vypočítají, kolik peněz z kapesného a jak dlouho je nutné spořit, aby si mohl syn či dcera pořídit věc, o které sní. Je důležité, aby rodiče dali dětem jasně najevo, že kapesné je částka, kterou děti dostávají pro svou potřebu, že si za něj mohou koupit vše, co chtějí. Pokud ale děti kapesné utratí dříve,

než dostanou kapesné na další období, nemohou dostat další peníze. Zvykly by si totiž utrácet i peníze, které převyšují částku jejich kapesného.

Děti jsou důležitou součástí rodiny, proto je nutné, aby byly zapojeny i do rozhodování o rodinných výdajích. Jejich názor by rodiče vždy měli vyslechnout, mohou jej také důkladně s dětmi prodiskutovat. Nikdy by předem neměli nápady dětí zavrhnout, vždyť dětský nápad je kolikrát mnohem lepší, než ten jejich.

I v tomto věku si rodiče s dětmi mohou hrát. Hry jako např. Monopoly či Dostihy a sázky učí děti hospodařit s penězi. Děti nemohou peníze utratit během prvních tahů hry, protože poté by již nemohly plnohodnotně hrát a hru vyhrát. Je potřeba o financích přemýšlet, musí si zvolit strategii, podle které budou v průběhu hry postupovat. V podstatě i život je taková hra, ve které si každý volí svoji vlastní strategii. I v tomto věku mohou rodiče spolu s dětmi číst odborné časopisy či knihy o penězích.

Děti ve věku 10 – 14 let jsou velmi ovlivnitelné, ať ze strany dospělých, tak také ze strany svých vrstevníků. S tímto musí škola počítat, měla by pro své žáky vytvořit podmínky, při kterých děti dostávají přesné a jasné informace o světě financí. Je potřeba, aby jim byly podávány nenásilnou formou, učitelé mohou využít znalosti odborníků, informace čerpají z odborných knih i časopisů.

4.4 Dospívající

Dospívání je jedno z problematických období života člověka. V 15 či 16 letech již vedle sebe nemáme děti, ale stále ještě ani ne dospělé jedince. Tito mladí lidé potřebují k životu téměř vše, co vidí. Děvčata se neobejdou bez kosmetiky, nejmodernějšího oblečení, pro chlapce je velmi důležitý mobilní telefon či MP3 přehrávač. Svě rodiče mnoho neposlouchají, nechtějí znát jejich názory. Pokud ale rodiče v předchozí finanční výchově postupovali správně, jsou dospívající z velké části uchráněni před „bezhlavým“ nakupováním zbytečností.

Dospívajícím by rodiče měli zřídit bankovní účet, ke kterému děti dostanou platební kartu a mohou začít využívat i moderní prvky bankovníctví, např. telefonické

či elektronické. Také by již měly od rodičů vědět vše, co se týká hospodaření s kapesným. Rodiče jim však nemohou dávat stále vyšší a vyšší částky kapesného, proto je vhodné, aby si dospívající přivydělávali na brigádách. Rodiče mohou být dětem nápomocni při vyhledání vhodné brigády, ať už sezónní, nebo celoroční.

Je také velmi důležité, aby dospívající děti věděly o všech úskalích, které je mohou potkat při čerpání kreditů a úvěrů, se kterými se denně setkávají. Rodiče by se svými dětmi měli jít do banky a tam jim nechat vypočítat, jak by musely splácet, děti by také měly znát veškeré poplatky, které by byly s čerpáním úvěru spojené.

S dospívajícími již rodiče musí jednat jako se sobě rovnými členy domácnosti. Ne vždy je v tomto věku možné se s dospívajícími dětmi rozumně domluvit, ale ty musí přesto cítit, že jsou důležitým členem domácnosti, že se s nimi počítá.

Velkou úlohu hraje v životě dospívajících také škola. Většinou v ní tráví podstatnou část všedního dne. Jsou v neustálém kontaktu se svými spolužáky a vidí tak mnoho nových a krásných věcí, po kterých začnou také toužit. Myslí si, že se bez nich neobejdou. Právě v tomto věku je velmi důležité aktivní působení na jejich „nakupovací smysly“. Učitelé samotní by měli být velmi trpěliví, o financích mluvit často, některé věci je potřeba několikrát zopakovat.

4.5 Škola

Dítě je zrcadlem své rodiny. Děti vidí, jak se v rodině s penězi zachází, učí se od svých rodičů a to, co dělají rodiče bude v dospělosti dělat také. Pokud rodiče nezodpovědně se svými penězi hospodaří, nemohou své děti naučit, jak je možno finance správně využívat. Z tohoto důvodu je v mnoha rodinách nemožné děti správně vychovat ve finanční znalce. Především proto je potřeba, aby se do učení hospodaření s penězi škola zapojovala stále častěji. Je nutné, aby převzala ve výuce finanční gramotnosti našich dětí hlavní roli. Otázka finanční gramotnosti našich dětí se dostává do popředí, stále více odborníků si uvědomuje, že je nutné se současným stavem neznalostí ze světa financí něco dělat.

Škola by tedy v co nejbližší době měla převzít vedoucí roli v učení finanční gramotnosti. Tak, jak bylo v plánu ministerstva financí, je nutné co nejdříve, skutečně nejlépe od pátého ročníku základní školy, začít děti učit finančně přemýšlet a chovat se tak.

Podle Vzdělávacích plánů se děti učí již na prvním stupni finanční gramotnosti. Jsou nenásilnou formou vedeny k tomu, aby o penězích přemýšlely. Na druhém stupni základních škol pak své znalosti zdokonalují. Záleží ale velice na tom, jak je učitel schopen jim své znalosti ze světa peněz a financí předat. Pokud jen odříká nějaké naučené poučky, děti ho většinou nechápou, nevědí, co si o financích mají myslet.

Na každé škole by měl být odborník ze světa financí, který bude své zkušenosti a znalosti předávat dále našim dětem. Tuto roli může převzít i učitel, který se však sám bude vzdělávat, bude se informovat o finančních trendech. Velkou roli by ale mělo hrát také samotné Ministerstvo školství, které by mělo pro své učitele připravit program, ve kterém by byly probírány otázky finančnictví. Většina učitelů, především středního věku, nemá dobré znalosti o penězích a financích. Sami nikdy nebyli na tento nový předmět připravováni.

Velký význam by měla i pomoc samotného ministerstva financí, kde jsou odborníci na slovo vzatí. Vytvoření speciálního týmu, kde by byli zastoupeni zástupci bankovních domů, investičních a pojišťovacích společností, by mohl pomoci k vyšší finanční gramotnosti našich dětí. Velmi zajímavé by byly besedy s těmito lidmi, bylo by vhodné děti zapojit do různých programů, kde by se učily, jak s penězi nakládat.

Velmi zajímavá je také myšlenka, kterou již podruhé uskutečňuje společnost X – Trade. Na svých internetových stránkách nabízí všem zájemcům o svět investic hru, kdy má každý zaregistrovaný účastník založen fiktivní účet se základním vkladem ve výši 200.000 Kč. Je poté již na každém, jak s penězi nakládá, jak je správně či špatně investuje. Takto se velice nenásilnou formou můžeme seznámit se světem investic. Velkou výhodou je to, že při žádné transakci účastníci nepřijdou o své peníze, že se jedná jen o virtuální svět financí. [13]

V tomto příkladu je možné najít mnoho pozitivního. Pro děti by mohl být zřízen takovýto virtuální svět, kdy by si mohly zkoušet, jak se s penězi nakládá. Mohly by si spořit, peníze utrácet za vše, co jim připadá nezbytné, zároveň by si také uvědomily, jak těžké je peníze získat a jak velice snadno se utrací. V takovéto hře by každé dítě mohlo využít znalostí a zkušeností odborníků, zda by se jejich radami řídily, to by již záleželo na nich samotných.

Je ale potřeba, aby naše děti učili finanční gramotnosti lidé, kteří jsou speciálně vyškoleni, mají finanční myšlení, jsou v této oblasti velkými odborníky. Je také nutné pravidelně kontrolovat úroveň finanční gramotnosti žáků základních a středních škol.

Spojení školy a odborníků z oblastí financí je jednou z cest, jak naučit naše děti finančně myslet, jak je naučit peníze utrácet rozumně, spořit je určitou část kapesného a hlavně své peníze chránit již od malých částek. Pokud tuto roli škola s pomocí odborníků zvládne, je zaručena vyšší finanční gramotnost příštích generací.

5. Závěr

Bakalářská práce byla vypracována ve spolupráci s vedoucími a dětmi, účastníky dětských táborů, konaných v Českém ráji v létě 2007. Účelem práce bylo zjistit, kolik dětí dostává od svých rodičů kapesné, v jaké výši a především, jak umí s penězi pracovat. Již od mládí je důležité učit děti finanční gramotnosti, především v této oblasti života platí rčení: „*Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš.*“ Stáří je zde však pouze relativní pojem, mělo by být napsáno v dospělosti, v době, kdy se děti osamostatní od svých rodičů a jsou schopné se samostatně živit.

Nejprve se práce věnuje teoretické charakteristice peněz, historii peněz a otázce kapesného. Stručně je nastíněn význam, jaký hrají rodiče i škola při výuce hospodaření, při získávání zkušeností z oblasti financí. Součástí práce je také rozebrání finančních znalostí podle jednotlivých věkových kategorií dětí. Jsou zmíněny rozdílné možnosti chápání funkce peněz tak, jak jsou peníze chápány předškoláky, kteří ještě neumí počítat, přes mladší školáky, děti ve věku 10 – 14 let a mladistvé, kteří již dokonale zvládají, nebo by měly zvládat peníze nejen utrácet, ale i získávat, spořit je a také chránit. Vzhledem k tomu, že jsem informace čerpala od dětí z velkých i malých měst a míst, jsou ve druhé kapitole stručně obě skupiny dětí popsány. Na základě teoretických podkladů byly poté stanoveny základní problémy a cíle výzkumu finančních gramotnosti u dětí a mládeže ve věku 13 – 16 let. Výzkum proběhl formou dotazování. Byly osloveny děti, účastníci se táborů, které se konaly v měsících červenec a srpen v roce 2007 v Českém ráji. Hlavním cílem výzkumu bylo pokusit se zjistit četnost a výši finančních prostředků, které dávají rodiče dětem jako kapesné ve větších a menších městech a na vesnicích a jak děti tyto finance využívají. Zjištěné individuální i skupinové rozdíly v kapesném by měly vést k širším poznatkům o výchovných trendech v současných českých rodinách a prostřednictvím učitelů i ve školách. Výzkum by měl poskytnout rodičům a také učitelům určité zásady pro výchovu a vzdělání v oblasti hospodaření s penězi. Potvrdil mnohé z předpokladů a především odhalil drobné nedostatky při výchově dětí k finanční gramotnosti.

Na základě zjištěných výsledků výzkumu a také na základě zkušeností z pedagogické praxe a práce s dětmi na dětských táborech byly v poslední části učiněny

závěry a shrnutí, ale také bylo navrženo několik doporučení, jejichž pomocí by rodiče efektivněji své děti naučili správně s penězi hospodařit, plánovat s nimi i lépe příjmy i výdaje.

Seznam literatury

- [1] ČÁP, J., MAREŠ, J.: *Psychologie pro učitele*, Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-463-X
- [2] ZBOŘIL, K.: *Marketingový výzkum*, Praha: VŠE, 1996. ISBN 80-7079-389-9
- [3] ŠKALOUDOVÁ, A.: *Statistika v pedagogickém a psychologickém výzkumu*, Praha: UK, 1998, ISBN 80-86039-56-0
- [4] MATĚJČEK, Z.: *Škola rodičů*, Praha, Maxdorf, 2000, ISBN 80-85912-29-5
- [5] MONEY MANAGEMENT INSTITUTE: *Children and money management*, Money Magement Institute: Prospect Heights, IL, 1981
- [6] WADDELL, F. E.: *Money and your children*, Genesis Press: Baton Rouge, 1985
- [7] SIMOVÁ, J.: *Marketingový výzkum*. 1. vydání Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2005, ISBN 80-7372-014-0
- [8] KYOSAKI, R. T., LECHTER, S. L.: *Rich dad poor dad – Bohatý táta, chudý táta*, Praha: Pragma, 2001, ISBN 80-7205-822-3
- [9] Liberecký deník, ze dne 4. září 2007, www.denik.cz
- [10] Liberecký deník, ze dne 16. října 2007, www.denik.cz
- [11] [cit. 2. 11. 2007] http://www.rvp.cz/soubor/RVPZV_2007-07.pdf

[12] KLÍNSKÝ, P.: *Ekonomika pro ekonomická lycea a ostatní SŠ*, Praha: Fortuna, 2006, 8071689416

[13] [cit. 20. 3. 2008] www.xtb.cz

DOTAZNÍK

Jmenuji se Bohumila Nová, jsem studentkou 4. ročníku Technické univerzity Liberec, fakulty pedagogické, obor Doplnkové pedagogické studium.

Tento dotazník je zcela anonymní a veškeré údaje, které vyplníte budou použity pouze pro účely Bakalářské práce s pracovním tématem: „Peníze a my“.

Dotazník je určen pro žáky a studenty základních (7. – 9. třída), středních, odborných a učňovských škol.

Vámi zvolené varianty odpovědí označte křížkem.
Předem děkuji za kompletní vyplnění tohoto dotazníku.

1. Dostáváš kapesné?

Ano.

Ne. (ve vyplňování dotazníku nepokračuj)

2. Kapesné dostáváš pravidelně?

Ano.

Ne .

3. Jak často dostáváš kapesné?

Týdně.

Měsíčně.

Jinak, uveď jak (např. při narozeninách...)

.....

4. Kapesné dostáváš od:

Rodičů.

Prarodičů.

5. V jaké výši dostáváš kapesné?

0,- Kč – 100,- Kč měsíčně.

101,- Kč – 200,- Kč měsíčně.

201,- Kč – 500,- Kč měsíčně.

501,- Kč – 1.000,- Kč měsíčně.

Nad 1.000,- Kč měsíčně.

6. Kapesné:

- Utratíš během několika dnů.
- Utratíš během měsíce – peníze Ti vydrží do dalšího kapesného.
- Část kapesného spoříš.
- Spoříš celé kapesné.

7. Věci, které se Ti líbí si pořídíš:

- Z naspořené kapesného.
- O peníze požádáš rodiče (prarodiče).
- Jen o nich sníš.
- Vyděláš si na ně.
- Levnější si pořídíš sám, o peníze na dražší věci (MP3, mobilní telefon...) požádáš rodiče.

8. Kromě kapesného máš k dispozici i jiné peníze?

- Ne.
- Ano:
  - Vyděláváš si na brigádě.
  - Dostáváš peníze k různým příležitostem (svátky, narozeniny, vysvědčení, Vánoce...)
  - Jiné, uveď jaké:.....

Děkuji Ti za odpovědi.

DOTAZNÍK

Jmenuji se Bohumila Nová, jsem studentkou 5. ročníku Technické univerzity Liberec, fakulty pedagogické, obor Doplnkové pedagogické studium.

Tento dotazník je zcela anonymní a veškeré údaje, které vyplníš budou použity pouze pro účely Bakalářské práce s pracovním tématem: „Děti a peníze“.

Dotazník je určen pro žáky a studenty základních (7. – 9. třída), středních, odborných a učňovských škol.

Zvolenou variantu odpovědi označ křížkem.

Předem Ti děkuji za kompletní vyplnění tohoto dotazníku.

1. Dostáváš kapesné?

Ano.

Ne. (ve vyplňování nepokračuj)

2. Dostáváš kapesné pravidelně?

Ano.

Ne .

3. Jak často dostáváš kapesné?

Týdně.

Měsíčně.

Jinak, uveď jak (např. při narozeninách, o vánocích...)

.....

4. Kapesné dostáváš od:

Rodičů.

Prarodičů.

Jinak (napíš od koho).....

5. V jaké výši dostáváš kapesné?

- 0,- Kč – 200,- Kč měsíčně.   201,- Kč – 400,- Kč měsíčně.
 401,- Kč – 600,- Kč měsíčně.   601,- Kč–1.000,- Kč měsíčně
 Nad 1.000,- Kč měsíčně.

6. Kapesné:

- Utratíš během několika dnů.
 Utratíš během měsíce – peníze Ti vydrží do dalšího kapesného.
 Část kapesného spoříš.   Spoříš celé kapesné.

7. Věci, které se Ti líbí si pořídíš:

- Z naspořené kapesného.   Jen o nich sníš.
 O peníze požádáš rodiče (prarodiče).   Vyděláš si na ně.
 Levnější si pořídíš sám, o peníze na dražší věci (MP3, mobilní telefon...) požádáš rodiče.

8. Máš kromě kapesného k dispozici i jiné peníze?

- Ne.
 Ano:
 Vyděláváš si na brigádě.
 Dostáváš peníze k různým příležitostem (svátky, narozeniny, vysvědčení, Vánoce...)
 Jiné, uveď jaké:.....

9. Jak vysoký příjem mají Tvoji rodiče:

- Víš.   Nevíš.   Nestaráš se o to.
 Nezajímá Tě to.

10. Myslíš si, že patříte k:

- Bohatým rodinám. Rodinám s průměrnými příjmy.
- Chudým rodinám.
- Nevíš, ale:
- vše, co chceš a potřebuješ Ti rodiče koupí.
  - rodiče Ti pořídí vše potřebné, o některých věcech jen sníš.

Na závěr tohoto dotazníku Ti chci ještě jednu poděkovat. Poznatků bude využito pro účely bakalářské práce na téma „Děti a peníze.“.